

Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034)

1. BEVEZETÉS

2023. év végén lejár a hazai bűnmegelőzés elmúlt 10 évének irányát és prioritásait meghatározó Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia¹ (a továbbiakban: NBS).

Az NBS által megszabott irányokat és az elmúlt 10 év tapasztalatait felhasználva – figyelembe véve a folytonosan változó világhoz való alkalmazkodás szükségességét – került megalkotásra az elkövetkező 10 éves időtávot felölelő, 2034-ig szóló új nemzeti bűnmegelőzési stratégia (a továbbiakban: Stratégia).

A Stratégia a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról szóló 1087/2011. (IV. 12.) Korm. határozat (a továbbiakban: Határozat) rendelkezéseit figyelembe véve készült azzal a céllal, hogy szinergiát teremtsen a bűnmegelőzési tevékenységek megvalósítását célzó intézkedések között, ezzel pedig garantálja a bűnmegelőzési munka hatékonyságát és eredményességét. Emellett keretrendszerrel biztosít a bűnmegelőzéshez szükséges állami, önkormányzati és egyéb szereplők eszközeinek lehető legszélesebb körű összehangolására, a források hatékony felhasználására.

A Határozat 2. pont a) alpontja alapján a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (a továbbiakban: NBT) feladata, hogy a legújabb tudományos eredményekre figyelemmel kidolgozza és a Kormány elé terjessze a bűnmegelőzés új nemzeti stratégiájának tervezetét.

Az alkotók célja egy olyan komplex szakpolitikai stratégia létrehozása, amely a jelenlegi magyar és nemzetközi helyzet, valamint a prognosztizálható jövőbeli trendek figyelembevételével meghatározza a következő tíz év jogalkotási, szervezettefejlesztési, képzési és szemléletformálási feladatait, valamint az állampolgári fellépés elősegítésének lehetőségeit a bűnmegelőzés területén.

A Stratégia létrehozása érdekében a magyar bűnügyi statisztikák többszintű elemzése mellett sor került az NBS végrehajtási tapasztalatainak feldolgozására és értékelésére, amelyet kiegészített a bűnmegelőzéssel kapcsolatos hazai kutatások elemzése és a hazai bűnmegelőzési szereplőkkel történő konzultáció. Mindezek mellett a nemzetközi tapasztalatok, jó gyakorlatok felhasználhatóságának, a várható nemzetközi tendenciák alakulásának, valamint az Európai Unió jogszabályi környezetének és ajánlásainak vizsgálata is megvalósult.

Az elkészült Stratégia a hazai bűnmegelőzés szereplőinek konszenzusán alapul, amely a sikeres megvalósítás egyik kulcsa.

2. A BŰNMEGELŐZÉS ALAPELVEI

2.1. Általános célok

A bűnmegelőzés összetett, komplex, több szereplős feladat, amelynek fókuszát és alkalmazott intézkedéseit jelentősen befolyásolják a társadalmi, gazdasági és jogszabályi változások. A bűnmegelőzés célrendszere nem szűkíthető le egyetlen célra, hiszen eszközei jellemzően eltérő időtávlatban hivatottak a kriminalitási helyzet kezelésére. A bűnözést gerjesztő és újratermelő társadalmi folyamatok alakítása nagyrészt hosszú távú, komplex intézkedések és társadalompolitikai eszközök révén valósítható meg, míg egy magas kriminalitású terület, úgynevezett „hotspot” kezelésére jellemzően rövidtávú, főleg szituációs bűnmegelőzési eszközök alkalmasak. A komplex bűnmegelőzés ismérve, hogy egyaránt figyelmet fordít a bűnelkövetés mindhárom aspektusára: az elkövetőre, az áldozatra és a bűnalkalomra.

A Stratégia eredményessége szempontjából kulcsfontosságú, hogy kellően rugalmas keretet teremtsen a bűnmegelőzés számára annak érdekében, hogy gyorsan és hatékonyan tudjon reagálni a társadalmi, gazdasági, jogszabályi és technológiai változásokra és kihívásokra (például új típusú, jellemzően online térben megvalósuló bűncselekmények).

Mindezekből következik az NBT küldetésének azon fontos eleme, hogy állandó szakmai programja, hosszú távú céljainak következetes megvalósítása mellett képes legyen gyorsan reagálni a környezet változásaira, és ebben hatékonyan segítsen partnereit is. Ebből adódóan a Stratégia középtávra tervezve, tíz évre jelöli ki a bűnmegelőzés fő prioritásait, az intézkedési tervek pedig lehetővé teszik, hogy a társadalomban bekövetkezett változásokra tekintettel alakítsa ki beavatkozásait.

A Stratégia teljes tíz éves időtávja indokolja, hogy a nemzetközi és hazai tapasztalatokra, valamint a bűnmegelőzés szereplőinek igényeire figyelemmel olyan általános célkitűzések kerüljenek megfogalmazásra, amelyek nem csupán a jelenlegi, hanem a később elkészítendő intézkedési tervek alapjául is szolgálnak, illetve meghatározzák a bűnmegelőzés egész viszonyrendszerét, ideális szerkezetét.

¹ Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat

Ebből kiindulva a Stratégia hosszú távú célja a bűnözés mennyiségi csökkentése, a bűncselekményt előidéző okok hatásának mérséklése, a bűnözést gerjesztő és újratermelő társadalmi folyamatok befolyásolása, a bűnismétlés megelőzése, az áldozattá válás veszélyének csökkentése, az egész közösség biztonságának erősítése, ezáltal javítva az életminőséget és egyben az emberi jogok érvényesülését. Az ország közbiztonsága és nyugalma egyben nemzetgazdasági érdek. A közbiztonság befolyásolja az ország nemzetközi megítélését és ösztönző tényezőként hat mind a turizmus, mind a külföldről érkező befektetések tekintetében. A magas szintű közbiztonság életminőségre gyakorolt hatása pedig jótékonyan hathat a demográfiai mutatók alakulására.

A bűnözés és más társadalmi devianciák közös gyökerei és reprodukciós folyamatai miatt a bűnmegelőzés tevékenysége nem szűkíthető le a nyomozóhatóságok vagy a büntető igazságszolgáltatás intézkedéseire. A bűnelkövetővé válás rendkívül összetett folyamat, amelynek gyökerei számos ponton kapcsolódást mutatnak más deviáns viselkedésekkel. Ennek értelmében a bűnmegelőzési politikát a kriminálpolitika részeként más szakpolitikákkal, különösen a társadalompolitikával összhangban kell kialakítani.

Mindezek következtében a Stratégia hozzájárul a gazdasági fejlődéshez, a piac biztonságos működéséhez, a bűnözés okozta erkölcsi és anyagi károk mérsékléséhez, a társadalmi egyenlőséghez és jóléthez. **A bűnmegelőzési intézkedések költségeit olyan befektetésnek kell tekinteni, amelynek hozama a közbiztonság még további javulása mellett a társadalom egyéb szegmenseiben is tetten érhető**, hiszen minden olyan intézkedés, amely csökkenti a bűnelkövetővé válás valószínűségét, csökkenteni fogja más deviancia és társadalmi probléma, például alkoholizmus, hajléktalanság, kapcsolati erőszak stb. valószínűségét is. Tehát a komplex és holisztikus bűnmegelőzési szemlélet érvényesülésének számos, a bűnelkövetésen túlmutató előnye is van.

2.2. A bűnmegelőzés elvi háttere

A bűnmegelőzés a társadalom minden tagjának közös érdeke

A közbiztonság olyan kollektív, értékkel bíró jelenség, amelynek kialakítása és megőrzése a társadalom érdeke. Habár a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás eredményes működése javítja a közbiztonságot, önmagukban azonban nem elég hatékonyak a kriminalitási probléma kezelésére. A bűnmegelőzési politika képes olyan programokat és intézkedéseket meghatározni, amelyek elősegítik a bűnelkövetővé és áldozattá válással szembeni reziliencia, azaz megküzdési képesség kialakulását, valamint a lakosság önvédelmi képességének erősödését. A bűnözés és más társadalmi devianciák közös gyökerei és reprodukciós folyamatai következtében a bűnmegelőzési célú intézkedések hatásai is túlmutatnak a bűnözés mennyiségi csökkenésén. A bűnmegelőzés nemcsak a társadalom minden tagjának közös érdeke, de feladata is.

A bűnmegelőzés fogalma

A bűnmegelőzésre számtalan fogalom meghatározás létezik. Kiindulhatunk abból, hogy a bűnmegelőzés a kriminálpolitika része, ami alatt a legtöbb esetben a bűnözésre adott intézményes válaszokat értjük. Alrendszerait tekintve megkülönböztetjük a rendészeti, az áldozatvédelmi, a bűnmegelőzési, valamint a büntetőpolitikát.

A bűnmegelőzési politika célja legáltalánosabban a bűncselekmények számának csökkentése, a bűnismétlés megelőzése és a bűnözéstől való félelem mérséklése. A bűnmegelőzési politika szoros kapcsolatban van a többi alrendszerrel, hiszen a bűnmegelőzési célok gyakran indokoltá teszik a rendészet, az áldozatvédelem, az áldozatsegítés és a büntetőpolitika eszközeinek felhasználását. A bűnmegelőzési politika teremti meg a legszorosabb kapcsolatot a kriminálpolitikán kívüli szakpolitikákkal, különösen a társadalompolitikával, mivel a bűnözést újratermelő folyamatainak kezelése csak a társadalompolitika eszközeinek felhasználásával lehetséges². A bűnmegelőzés lényege, hogy túlnyúlva a kriminálpolitika keretein, a társadalom szintjén érezteti a hatását³.

A Stratégia tartalmi korlátaira tekintettel a fogalmak közül csak a leginkább elfogadott és a stratégia számára is irányadó, az EU által megfogalmazott fogalom kerül bemutatásra, mely szerint *bűnmegelőzés alatt minden olyan intézkedést és beavatkozást értünk, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése és az állampolgárok biztonságérzetének javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést gerjesztő okok hatásának mérséklésével vagy az áldozattá válás megelőzésével*. A jó bűnmegelőzési politika nem egyetlen dimenzióban – hagyományosan az elkövetővé válás megelőzésének dimenziójában – értelmezi a prevenció feladatokat, hanem célba veszi a bűnelkövetés minden lehetséges aspektusát: az elkövetőt, az áldozatot és a bűncselekményi szituációt is.

A bűnmegelőzést meghatározó alapelvek

Az egész jogrendszer átható elvek (jogállamiság, koherencia, humanitás és racionalitás) mellett jelen Stratégia megfogalmazza azokat a bűnmegelőzésre érvényesnek tekintett nemzetközi alapelveket, amelyek mentén az intézkedési tervét kidolgozza.

A **partnerség** elve szerint az eredményes és hatékony bűnmegelőzés több szereplő összehangolt működése esetén valósulhat meg. Ennek értelmében a bűnmegelőzésnek az állam mellett az önkormányzatok,

² Ligeti Katalin (2016). Kriminálpolitika. In.: Borbíró A. – Gönczöl K. – Kerezi K. – Lévy M. (szerk.) *Kriminológia*. Budapest, Wolters Kluwer.

³ Nagy Klára (2010). *A büntetőpolitika néhány aspektusáról*. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2010-2-06.pdf> utolsó letöltés időpontja: 2022.11.07.

a közösségek, az üzleti szféra, az egyházak, a civil szervezetek és a polgárok is aktív résztvevői. A bűnmegelőzés koncepciója szerint a megelőzési tevékenység az állam, a közösségek és a polgárok közötti folyamatos kommunikáció során alakul: ebben a folyamatban fejeződnek ki a helyi érdekek és problémák, fogalmazódnak meg a problémához igazodó megoldási javaslatok, és történik meg a sikerekről vagy kudarcokról való visszacsatolás.

A **lokális** elve kimondja, hogy a helyi kriminalitási problémákat helyi kontextusban kell értelmezni, mely magába foglalja a terület sajátosságainak figyelembe vételét és a helyi válaszok megfogalmazását is. Ennek értelmében a komplex bűnmegelőzési politika támogatja az alulról induló, összefogáson alapuló kezdeményezéseket, és hiszi, hogy a helyi problémákat helyben lehet sikeresen megoldani.

A **tudásalapú bűnmegelőzés** elve értelmében a kriminalitási problémákra történő megoldások meghatározásakor figyelemmel kell lenni az empirikus kutatásból eredő adatokra, és kerülni kell azon eszközök alkalmazását, melyeket kriminológiai tudás nem támaszt alá. A bűnmegelőzés rendszerének nyitottnak és befogadónak kell lennie a tudományos, a szakmai és a civil kezdeményezésekre.

A **három pillér** elve kimondja, hogy a bűnmegelőzésnek egyszerre kell az elkövetővé válás, az áldozattá válás megelőzésére irányuló, valamint a szituációs módszereket alkalmaznia szem előtt tartva a beavatkozás rövid-, közép- és hosszú távú eredményességét. Jellemzően az elkövetővé válás reprodukciós folyamataira irányuló beavatkozástól nem várható a bűnözés azonnali csökkenése, mivel a prevenció intézkedések jellemzően hosszú távon fejtik ki hatásukat. Ezzel szemben a szituációs bűnmegelőzési eszközök jellemzően rövid távon képesek orvosolni egy kriminalitási problémát, melytől azonban nem várható a bűnözés rendkívül szerteágazó okságának és újratermelő folyamatainak kezelése. Ebből következik, hogy a fentebb említett bűnmegelőzési eszközöket egymást kiegészítve kell alkalmazni.

Követelményként jelenik meg a **társadalompolitikához kapcsolt bűnmegelőzés** elve is, amely elvárásként fogalmazza meg, hogy a bűnmegelőzésnek érzékenynek kell lennie a szociális szükségletek iránt, különösen a családok, a gyermekek és a veszélyeztetett fiatalok esetén.

Ezen alapelvek mentén a bűnmegelőzésnek kellően rugalmasnak kell lennie, hogy a társadalom változásait nyomon követve képes legyen a bűnelkövetés új formáira és eszközeire reagálni. A bűnmegelőzés rendkívül összetett, semmiképpen nem definiálható egyetlen cselekménnyel vagy célcsoporttal. Szükséges azonban ennek a tudásanyagnak és eszköztárnak a rendszerezése, amelyre különböző tipológiák és modellek állnak rendelkezésükre.

A beavatkozás módjának megválasztásakor figyelemmel kell lenni az **arányosság** elvére, törekedni kell az egyéni autonómia és a közösségi kontroll egyensúlyára. A bűnmegelőzési intézkedéseket az emberi jogok, a potenciális áldozatok, az elkövetők és az egyéb szereplők szabadságjogainak tiszteletben tartásával az arányosság elvére figyelemmel kell végrehajtani. A közösség biztonságának megteremtésére irányuló törekvés érvényesítésében gyakran egymásnak feszülő érdekek között kell az egyensúlyt megteremteni. A fenti alapelvek mellett a bűnmegelőzésnek törekednie kell a megbélyegzés, valamint a kirekesztés elkerülésére.

A bűnmegelőzés háromszintű modellje

A háromszintű modell a bűnmegelőzési intézkedéseket aszerint kategorizálja, hogy a bűnelkövetés mely szakaszában valósulnak meg. Ez a felosztás az általánostól az egyedi felé halad.

Az **elsődleges megelőzés** az egész társadalmat célozza meg, jellemzően olyan intézkedéseket foglal magába, melyek célja a bűnözést alakító társadalmi, gazdasági és jogi körülmények, valamint a bűnözés reprodukciójának befolyásolása (például társadalmi kohézió és integráció erősítése, átfogó társadalompolitikai védelem, ágazati politikák együttműködése). A beavatkozás itt a fent nevezett körülmények megváltoztatására összpontosít.

A **másodlagos megelőzés** már specifikusabb célcsoportra fókuszál, a beavatkozás ebben az esetben a bűnelkövetővé még nem vált, ám annak kockázatát magukban hordozók korai felismerésére, azonosítására fókuszál. A cél ebben az esetben az, hogy a kockázatok ellenére az egyén ne kövessen el bűncselekményt. Ezen a szinten a beavatkozás célja lehet például a veszélyeztető családi körülmények alakítása gyermekvédelmi eszközökkel, valamint a jelzőrendszer hatékony működése, mely képes idejekorán észlelni egy gyermek veszélyeztetettségét. Azonban már megjelenhet a hatósági kényszer is (kiemelten súlyos veszélyeztetés esetén a gyermek családjából való kiemelésé révén), amelynél elengedhetetlen a beavatkozás célrendszerének, valamint az alapelveknek és garanciális kööttségeknek az érvényesülése.

A **harmadlagos megelőzés** célcsoportja még specifikusabb, a már bűnelkövetővé vált személyek bűnismétlésének megelőzését tűzi ki célul. Tehát ez a szint reaktív, a már megtörtént bűncselekményekre reagál⁴.

A bűnmegelőzés irányai

Különbséget tehetünk a bűnmegelőzési intézkedések között azok irányára szerint is. A bűnmegelőzés megvalósulhat a büntető igazságszolgáltatás által kifejtett generális és speciális prevención keresztül, a korai beavatkozás révén,

⁴ Brantingham, Paul J. and Faust, Frederic L. (1976). *A conceptual Model of Crime Prevention, Crime and Delinquency*. 22(3):284-296.

a szituációs bűnmegelőzés, valamint közösségi bűnmegelőzés formájában⁵. A következő táblázat összefoglalja a bűnmegelőzés három szintjét és négy irányát:

	Bűnmegelőzés a büntető igazságszolgáltatáson keresztül	A bűnelkövetővé válás megelőzése	Közösségi megelőzés	Szituációs és áldozatközpontú megelőzés
Elsődleges szint	<p>Jogkövető kultúra támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése, rendőrséggel szembeni bizalom további erősítése 	<p>A kockázati tényezőket generáló társadalmi- gazdasági környezet azonosítása és alakítása</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. gyermek- és családvédelmi rendszer fejlesztése, iskolai konfliktuskezelés modelljeinek terjesztése stb. 	<p>Önkormányzatiság erősítése</p> <ul style="list-style-type: none"> várostervezés, a közösségi kultúra terjesztése, kisebbségpolitika, nagyvárosi szegregáció elleni küzdelem stb. 	<p>Átfogó környezeti és biztonságtechnikai tervezés</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. bankbiztonsági előírások, készpénzkímélő fizetési formák támogatása, felvilágosító programok, közvilágítás stb.
Másodlagos szint	<p>Általános és speciális prevenció</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. lakossági-rendőrségi együttműködés javítása, kisebb súlyú devianciák gyors kezelése 	<p>Kockázatközpontú megelőzési programok</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. hátrányos helyzetű gyermekek iskolai felkészítése, szülői tréningek stb. 	<p>Közösségépítő és közösségvédelmi programok</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. szomszédok egymásért mozgalom, szabadidős programok stb. 	<p>Különösen veszélyeztetett csoportok védelme</p> <ul style="list-style-type: none"> foglalkozási csoportok⁶ bűnözési térképek, utcai világítás, járőrözés stb.
Harmadlagos szint	<p>Speciális prevenció, izoláció, reintegráció, helyreállítás</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. fogvatartottak képzési és tréningprogramjai, börtönpártfogás és utógondozás, kárhelyreállító büntetések 	<p>Elkövetővé váltak egyéni kockázatelemzése, és kockázatkezelése, speciális prevenció</p>	<p>Közösségi programok a bűnelkövetők reintegrációjára, helyreállító igazságszolgáltatás</p> <ul style="list-style-type: none"> pl. „nyitott börtön” programok, jóvátételi programok stb. 	<p>A különösen veszélyeztetett helyek (hotspotok) védelme, az újbóli áldozattá válás megelőzése</p>

1. táblázat A bűnmegelőzés három szintje és négy iránya, Forrás: Borbíró Andrea (2009) Bűnmegelőzés. In: Borbíró A. - Kerezi K. (szerk.) A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. pp. 117

A büntető igazságszolgáltatáson keresztül megvalósuló megelőzés

Ez a szint a büntetésnek és magának a büntető igazságszolgáltatásnak tulajdonított megelőző célra fókuszál. Legnagyobb részt a harmadlagos bűnmegelőzési szinthez kötődik, tehát reaktív, a már megtörtént bűncselekményekre való reagálást foglalja magában, azonban az elsődleges és másodlagos szinten is kifejti megelőző hatást. A büntető igazságszolgáltatáson keresztül megvalósuló megelőzésnek alapvetően két fajtáját kell megkülönböztetnünk egymástól: a generális-, valamint a speciális prevenciót⁷.

Generális prevenciónak nevezzük a büntetés és a büntető igazságszolgáltatás által a társadalom tagjaira gyakorolt visszatartó hatást. A generális prevenció esetében beszélhetünk pozitív oldalról, mely a jogkövető hajlandóság növelését jelenti, valamint negatív oldalról, amely a büntetéstől való félelmet erősíti. A szigorú büntetések elrettentő hatásáról mindmáig kevés és ellentmondásos empirikus kutatás szól, a visszatartó hatást sokkal inkább a büntetés arányossága, azonnalisága és elmaradhatatlansága eredményezi.

Speciális prevenció alatt a bűnismétlés megakadályozását értjük, tehát az a célja, hogy a már bűnelkövetővé vált egyén ne valósítson meg újabb bűncselekményt. Ebből kiindulva nagyrészt a bűnmegelőzés harmadlagos

⁵ Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerezi K. (szerk.) A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I., Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

⁶ Olyan személyek, akik foglalkozásukból adódóan (az emberekkel történő gyakoribb interakció miatt) fokozottan ki vannak téve az áldozattá válás kockázatának (például buszsofőr, taxisofoőr, pedagógus stb.).

⁷ Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerezi K. (szerk.) A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I., Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

szintjéhez tartozik. A speciális prevenció leglátványosabban az elkövetők ártalmatlanná tételében jelenik meg, például hosszú tartamú szabadságvesztések formájában [izoláció]⁸.

A XX. század elejétől jelentek meg azok a törekvések is, amik a bűnelkövető magatartás megelőzésére a büntetőjogon kívül keresik a lehetőségeket.

A bűnelkövetővé válás megelőzése, a korai beavatkozás

A bűnmegelőzés kockázatközpontú megközelítése jellemzően az egyének élettörténetében, sajátos jellemzőiben és körülményeiben azonosítja a beavatkozási pontokat. E megközelítés erősen kapcsolódik a kötődésemlekekhez, melyek jellemzően a gyenge társadalmi-, valamint önkontrollt hozzák összefüggésbe a bűnelkövetővé válás valószínűségével. Hirschi et al. (1990) megállapításai szerint az önkontroll kulcsfontosságú a reziliencia kialakulásában, melyet az egyének a szocializáció során sajátítanak el, azonban ha ez a folyamat hibásan zajlik le, akkor kialakul a kriminális veszélyeztetettség. Tehát a bűnmegelőzés ebben az esetben a szocializációs hiányosságok elleni küzdelmet jelenti, melyben a családnak, valamint az oktatási-nevelési intézményeknek kiemelt szerepe van.

A korai beavatkozás esetében a fő cél, hogy azonosítsa azokat a kockázati tényezőket, amelyek indikátorként előre jelezhetik, hogy az egyén a kriminalitás szempontjából veszélyeztetettebb másnál.

A másik kulcsfogalma ennek a megközelítésnek a protektív tényező, mely gyakorlatilag a kockázati tényezőkkel ellentétes hatást ér el, tehát a bűnelkövetővé válással szembeni rezilienciát erősíti. Az ezzel kapcsolatos longitudinális kutatások két fontos összefüggésre világítottak rá. Egyrészt minél korábban követi el az egyén az első jogsértést, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ismételt bűncselekményt fog elkövetni. Tehát kapcsolat van a jelenlegi és a jövőbeli elkövetés között.

Másrészt a kockázati tényezők soha nem önmagukban jelennek meg az egyének életében, hanem jellemző rájuk, hogy halmozódnak, és egymást erősítve újabb és újabb kockázati tényezőket generálnak, és ezek összeadódva fejtik ki kriminogén hatásukat. Ebből adódóan **azok a bűnmegelőzési programok és intézkedések hatékonyak, amelyek egyszerre több rizikótényező hatásának mérséklését célozzák**⁹.

A korai beavatkozás esetében azonban fontos szem előtt tartani, hogy a kockázati tényezők megléte nem determinálja a bűnelkövetést, sokkal inkább valószínűségi összefüggésről beszélhetünk. Herrenkohl kutatási eredményei alapján egy tízéves gyermek, akinek hat vagy több kockázati tényező van az életében, 18 éves korára tízszer nagyobb valószínűséggel követ el erőszakos cselekményt, mint az a tízéves gyermek, akinek csak egy kockázati tényező van az életében¹⁰. Azonban arra is találunk példát, hogy több kockázati tényezővel rendelkező egyén soha nem követ el bűncselekményt. A korai beavatkozásnál nem mehetünk el szó nélkül az etikai dilemmák mellett sem, hiszen a kriminálpolitika ebben az esetben a gyermekvédelem területén mozog, ahol azonban a közbiztonsági cél soha nem lehet erősebb a gyermek „mindenekfelett álló érdekénél”¹¹.

A közösségi bűnmegelőzés

A közösségi bűnmegelőzés esetében a kiindulópont a közösségi hipotézis, azaz a bűnözés és a közösség közötti összefüggés. A közösségi bűnmegelőzés álláspontja szerint a deviáns magatartásformák és a közösség minősége több ponton is kapcsolódnak, kölcsönösen hatással vannak egymásra.

E megközelítés szerint a kriminalitást nem egy egyén cselekményeként kell értelmezni, hanem a bűnelkövetés magyarázatát az egyént körülvevő közösség (például család, iskola, lakókörnyezet stb.), valamint a közösségi intézmények diszfunkcionális működésében kell keresni. A közösségi hipotézis tehát azt a fogalmi keretet jelenti, amely szerint a bűnözést újratermelő folyamatok a közösségi intézményeken keresztül kezelhetők.

⁸ Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

⁹ Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

¹⁰ Herrenkohl, T.L., Maguin, E., Hill, K.G., Hawkins, J.D., Abbott, R.D., and Catalano, R.F. (2000). *Developmental Risk Factors for Youth Violence*. Journal of Adolescent Health 26(7):176-186.

¹¹ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény I. rész 3. cikke értelmében „a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik elsősorban figyelembe.”

E megközelítés elméleti gyökerei az 1920-as évekig, a chicagói iskoláig nyúlnak vissza. Park és Burgess kidolgoztak egy társadalmi térképet, mely szerint Chicago városa egymáshoz képest koncentrikusan elhelyezkedő, természetes zónákra van osztva (lásd. 1. ábra), középen az átmeneti zóna (üzleti negyed), majd kifelé haladva egyre magasabb társadalmi státuszú lakóövezetek helyezkednek el.¹² Ezen elméletre építve Clifford Shaw és Henry McKay megalkotta a társadalmi dezorganizáció elméletét. Eredményeik szerint a fiatalkori bűnözési ráták pontosan követték a társadalmi térkép zónáit, tehát a bűnözés a központi és átmeneti zónában volt a legmagasabb, majd kifelé haladva egyre csökkent. Mindebből adódik, hogy pont azok a területek voltak leginkább fertőzöttek kriminalitás szempontjából, melyek amúgy is a többi zónához viszonyítva több szociális problémával küzdöttek. Tehát „**a magas bűnözési ráta soha nem önmagában álló jelenség, hanem mindig együtt jár a közösség szociális zavarainak egyéb tüneteivel**”.¹³

A másik fontos összefüggés, amit feltártak, hogy a magas kriminalitású zónák bűnözési rátája, függetlenül a lakosság gyors cserélődésétől, az évtizedek során állandóságot mutatott. Ebből arra a következtetésre jutottak, hogy **a bűnözés inkább területhez kötött, mintsem egyénhez vagy etnikai csoporthoz.**

1. ábra Park és Burgess kutatása alapján a város koncentrikus körökben elhelyezkedő zónái. Forrás: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay Miklós (Szerk.) *Kriminológia*, 2016

A tér kontrollja, a szituációs megelőzés

Ennél a modellnél a fő szempont a **bűnalkalom kontrollján** van, tehát nem foglalkozik a bűnözést újratermelő folyamatok befolyásolásával. A célja, hogy a bűncselekményeket fizikailag ellehetetlenítse, melyre különböző eszközöket alkalmaznak (például fokozott rendőri jelenlét, térfelügyelő kamerák alkalmazása, „szomszédok egymásért”, közösségi kontrollon alapuló programok, helyi polgárőrségek, sebességmérő készülékek). E megközelítés nem arra keresi a választ, hogy az egyén miért követ el bűncselekményt, hanem konkrét megoldásokat nyújt a cselekmény fizikai megakadályozására (például évtizedekkel ezelőtt az autórádiók lopásának megszüntetése érdekében kivethető autórádiókat, majd utána beépített autórádiókat kezdtek el gyártani). A megközelítés szerint a bűnös emberi viselkedés oka, hogy az elkövető mérlegelése során arra jutott, hogy nagyobb a cselekményből származó haszna, mint a lehetséges büntetésből származó hátránya. Azonban az impulzív, konfliktusfeloldó cselekményekre nem ad magyarázatot.

A másik központi fogalom maga a **bűnalkalom**. A rutintevékenységi elmélet szerint három elem együttes jelenléte szükséges ahhoz, hogy egy bűncselekmény bekövetkezzen: egy potenciális elkövető, egy vonzó célpont és a megfelelő őrizet hiánya. E három együtt alkotja a bűnalkalmat. A potenciális elkövető gyakorlatilag bárki lehet, hiszen az elmélet nem foglalkozik a bűnelkövetővé válás oksági folyamataival, célpont is lehet bárki, ami lényeges, hogy az elkövető számára vonzó legyen. Ha ez a két tényező megvan, a bűncselekmény be fog következni, kivéve, ha a célpont megfelelő védelem alatt áll. E megközelítés szerint a célpont megfelelő védelme befolyásolható legkönnyebben a bűnelkövetés szegmenséi közül. A szituációs bűnmegelőzésnek számos eszköze lehet:

- az elkövetéshez szükséges erőfeszítés növelése: az elkövető fizikai akadályozása (például záruk, riasztók szerelése),
- az elkövetéssel járó kockázat növelése: a lebukás kockázatának növelése (például természetes és formális megfigyelés növelése),
- a cselekménnyel járó előnyök csökkentése: a vonzóerő csökkentése (például a célpont eltávolítása),
- a provokáció veszélyének csökkentése: a bűncselekmény pszichológiai-kognitív elemeinek befolyásolása (például konfliktushelyzetek, frusztráló helyzetek csökkentése),
- a kifogások kizárása (például a normaszegés veszélyét tudatosító technikák – sebességkijelző készülék).¹⁴

2.3. Kapcsolódások és lehatárolás

A Stratégia nemzeti stratégia, ezért Magyarország területére koncentrálni, így a hazai előzmények és a bűnözési helyzet értékelése alapján jelöli ki a szükséges cselekvési irányokat, ugyanakkor figyelemmel van a nemzetközi

¹² Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

Borbíró Andrea és Györy Csaba (2016). Kultúra és társas interakció. In: Borbíró A. –Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer. pp. 129-162.

¹³ Borbíró Andrea és Györy Csaba (2016). Kultúra és társas interakció. In: Borbíró A. –Gönczöl K. – Kerecsi K. – Lévay M. (szerk.) *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer. pp. 129-162.

¹⁴ Cohen, Lawrence E. and Marcus Felson (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*, American Sociological Review, 44: 588-608, hivatkozza: Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerecsi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

dokumentumokban megfogalmazott irányelvekre és javaslatokra, az Európai Unió egyes tagállamainak már bevált, jó bűnmegelőzési gyakorlataira.

A bűnmegelőzés a kriminálpolitika része. A kriminálpolitika nemcsak azt határozza meg, hogy mely magatartásokat kell büntetendővé nyilvánítani, illetve, hogy a büntetendő cselekmények elkövetőit milyen mértékben kell büntetni, hanem kijelöli a bűnözéssel szembeni küzdelem büntető igazságszolgáltatási rendszerén túlnyúló feladatait is. A társadalompolitikába beágyazott kriminálpolitika foglalkozik a bűnmegelőzés, az áldozatsegítés, a helyreállító igazságszolgáltatás és a bűnüldözés hatékony módszereivel, illetve a bűnözés okozta hátrányok mérséklésével kapcsolatos feladatokkal is. A Stratégia figyelemmel van továbbá a kriminálpolitika egyéb, bűnmegelőzésen kívüli célkitűzéseire is.

A bűnmegelőzéshez kapcsolódó legfontosabb szakpolitikák, stratégiák, szakterületek: az egészségpolitika, a családpolitika, az ifjúságpolitika, a gyermekvédelem, a sportpolitika, az oktatáspolitikai, a rendészeti politika, a kulturális politika, a kábítószeres és alkohol elleni fellépés, a szociálpolitika, a foglalkoztatáspolitikai, az önkormányzati politika, a természetvédelmi politika, az építésügyi politika, a társadalmi felzárkózást célzó program, a szegregációt kezelő program, a kiberbiztonság, valamint a korrupció és a kapcsolati erőszak elleni fellépés.

A fenti szakpolitikai törekvések ismerete, szintetizálása nélkülözhetetlen. A kapcsolódó szakpolitikákkal ugyanakkor a Stratégia csak a szükséges mértékben foglalkozik, ezért a más szakpolitikai stratégiákban megfogalmazott szakmai törekvések átvétele és ismertetése nem célja. A Stratégia alapvetően a hagyományos, illetve a gyakran előforduló bűncselekmények megelőzésére koncentrál. Azokkal a kriminális jelenségekkel, amelyek megelőzése, kezelése az állami szervek speciális felkészültségét igénylik és/vagy önálló stratégiával rendelkeznek, a Stratégia nem foglalkozik.

3. A NEMZETI BŰNMEGELŐZÉSI STRATÉGIÁRÓL SZÓLÓ 1744/2013. (X.17.) KORMÁNYHATÁROZAT FELÜLVIZSGÁLATA ÉS ÉRTÉKELÉSE

Az NBS volt Magyarország második bűnmegelőzési stratégiája, amely a bűnmegelőzési politikát a kriminálpolitika részeként a többi társadalompolitikával összhangban értelmezte. Az NBS fő célkitűzései között szerepelt a közrend erősítése, a közterületek biztonságának fokozása, a bűnözés mennyiségi visszaszorítása és csökkentése, a bűnözéssel okozott károk és negatív hatások enyhítése, a megfelelő védelem biztosítása a családok és egyének számára, végső soron a lakosság biztonságérzetének javítása. A stratégia e célok elérése érdekében négy prioritást nevezett meg, amelyek a településbiztonság fokozása, a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzése, az áldozattá válás megelőzése és az áldozatok segítése, valamint a bűnisméltés megelőzése. Ezen prioritások végrehajtása érdekében két évente intézkedési terv került megfogalmazásra.

Az NBS és az elmúlt tíz év legnagyobb sikere kétségkívül az Európai Bűnmegelőzési Díj (European Crime Prevention Award, a továbbiakban: ECPA) offline és online zaklatás megelőzése témájában elért első helyezése. Az **Európai Bűnmegelőzési Hálózat** (European Crime Prevention Network, a továbbiakban: EUCPN) minden évben a legjobb tagállami bűnmegelőzési gyakorlatok megismerése érdekében pályázatot hirdet. 2021-ben a 19 pályázó tagállamból **Magyarország nyerte az első helyezést az „Ask for help!”, azaz a „Kérj segítséget!” című komplex bűnmegelőzési programmal.**

Fontos célkitűzése volt az NBS-nek a vármegyei bűnmegelőzési tanácsok hálózatának létrehozása, mivel a helyi szintű kriminalitási problémákra a helyben megfogalmazott válaszok a leghatékonyabbak. Eddig öt vármegyei tanács alakult meg az NBT szakmai irányításával Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád, Győr-Moson-Sopron és Bács-Kiskun vármegyében. A Stratégia célkitűzése a vármegyei tanácsok hálózatának bővítése, az országos lefedettség elérése.

A hatékony bűnmegelőzés messze túlmutat az információátadáson, hiszen a digitális világban a tudás már könnyen hozzáférhető. A modern bűnmegelőzés éppen ezért nem csupán előadások tartását és az információ célba juttatását célozza, hanem a szociális és azon kompetenciák fejlesztését, amelyek segítik az egyént és a közösségeket a különböző élethelyzetekkel történő sikeres megküzdésben, a békés egymás mellett élésben, az erőszakmentes kommunikációban és problémamegoldásban.

Az elmúlt tíz év során az NBT számos képzése valósult meg, amelyek magukba foglalták a gyermekekkel, fogvatartottakkal és áldozatokkal foglalkozó szakemberek számára innovatív, élményalapú és kompetenciákat fejlesztő eszközök átadását, a módszertani tárház bővítését. A képzések révén a szakemberek meglévő tudásukat és tapasztalataikat kiegészítve bűnmegelőzési és megoldásfókuszú szemlélettel, a célcsoportok igényeihez és sajátosságaihoz igazodó foglalkozásokat tudtak tartani.

Fontos cél a pedagógusok, oktatók, rendészeti és szociális szférában dolgozó szakemberek, valamint az önkormányzatok kiemelt szereplőinek (polgármesterek, jegyzők és képviselők) és a szülők meggyőzése arról, hogy ők a kulcsszereplői a bűnmegelőzési ismeretek széles körben történő elterjesztésének, az ő személyük és

2. ábra 2021-es ECPA oklevél

munkájuk maga az eszköz a bűnmegelőzéshez szükséges kompetenciák fejlesztéséhez, az ismeretek átadásához és beépítéséhez.

A szakemberképzés folyamatosságát biztosítani szükséges, hiszen a folyamatos társadalmi változások és a szakemberállomány fluktuációja megkövetelik az alkalmazkodást. Mindemellett a felnövekvő nemzedékek generációs sajátosságai mindig újabb és újabb pedagógiai eszközök kidolgozását és alkalmazását teszik szükségessé.

A képzések mellett fontos szerepet töltenek be a szemléletformálásban az NBT által szervezett nemzetközi és hazai konferenciák, valamint a bűnmegelőzési eszmeecserék.

Az NBT kiemelt szerepet tulajdonít a bűnmegelőzés kommunikációjának, hiszen kulcsfontosságú, hogy a legújabb elkövetési trendek elérjenek a szakemberekhez, illetve azok megelőzési lehetőségeit megismerjék az emberek. Az elmúlt tíz év során a kommunikáció terén sikerült új utakat találni, és megkezdődött a bűnmegelőzési témájú kommunikációs és média anyagok színvonalas belső gyártása is.

Az NBT megalakulása óta kiemelten fontosnak tekinti a **tudásalapú bűnmegelőzést**, amely alapján a legújabb tudományos eredményekre tekintettel dolgozza ki intézkedéseit. Ennek érdekében, a meglévő kutatások és tudományos művek figyelemmel kísérése mellett maga is támogat kutatásokat. Az elmúlt tíz év során több, a prevenció szempontjából értékes eredményeket hordozó tanulmány is született például a látencia, az ifjúság, valamint a reintegráció témakörében. (lásd 4.2.)

Az NBT a prevenció céljainak elérése érdekében költségvetési támogatást nyújtott különböző állami, önkormányzati és civil szervezeteknek bűnmegelőzési programok megvalósítására. Az elmúlt tíz év során számtalan, különböző kriminalitású problémára irányuló program valósult meg. Az NBT finanszírozott több pilot projektet, amelyek közül néhány az eredményességére tekintettel évről évre támogatásban részesül.

Kiemelt sikerekért értékeljük az új módszerek kipróbálását célzó pilot programok támogatását, amelyek képesek arra, hogy gyorsan reagáljanak a hirtelen változásokra, vagy teszteljenek új elképzeléseket és módszereket. Ezekben a programokban lehetőség van arra, hogy „kicsiben” megvizsgáljuk az innovatív válaszadási lehetőségeket, melyek esetében értékelésre kerül, hogy azok sikeresen alkalmazhatók-e a jövőben, avagy nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ezek a tapasztalatok is hozzájárulnak a támogatási rendszer fejlesztéséhez.

Az NBS végrehajtását is érintette a koronavírus-világjárvány. A kétévente elfogadásra kerülő intézkedési tervek lehetővé tették a gyors és rugalmas reagálást, így a személyes jelenlét korlátozására vonatkozó előírásokra tekintettel a rendezvények, programok és képzések nagyrészt online formában valósultak meg, amely költséghatékonyan hidalta át például a távolságot.

Az NBS kezdeti célkitűzései között szerepelt a Bűn- és Balesetmegelőzési Oktatóközpont létrehozása, amelyben az elmúlt évek során számos előrelépés született, azonban finanszírozási keretet nem sikerült találni, ami miatt annak megvalósítása még várat magára. Reményeink szerint hazai, európai uniós források bevonásával vagy a Svájci Hozzájárulási Alap támogatásával megkezdődhetnek a Központ kialakításának előkészítő munkálatai.

A hihetetlenül gyors társadalmi változások meghaladták az NBS által megfogalmazott beavatkozási területek kereteit, ezért szükséges a korábbi, egymást projektszinten átfedő prioritási rendszer felülvizsgálata és a valós helyzethez történő illesztése.

Mint ahogyan a bűnmegelőzés maga is tárcákon és szakterületeken átívelő feladatrendszer, a magas szintű bűnmegelőzési munka egyes tevékenységei is akkor tekinthetők hatékonyak, ha minél több szegmens felől közelíti meg az egyes problémákat és azok megoldási módjait. A mai, folyamatosan változó világ kihívásai rugalmasságot, kreativitást és komplexitást igényelnek. Bizonyos tevékenységek a pillérek szerint nem voltak megfelelően kategorizálhatók, például az építészeti bűnmegelőzés a vagyonvédelemhez vagy az áldozattá válás megelőzéséhez is kapcsolódhat.

Ugyanez merült fel a legtöbb pályázatnál is, hiszen, ahogy a komplex bűnmegelőzési szemlélet is megkívánja, a legtöbbjük több beavatkozási területet is érintett, mely nehezítette egy adott projekt egy pillérhez történő csatlakozását, ennek következtében a horizontális intézkedésekhez egyre több projekt tartozott.

Ezen probléma áthidalása érdekében a következő tíz évre szóló Stratégia tervezésénél fő szempontunk a komplexitás, tehát a cél a meglévő prioritásokat átcsoportosítva egy átfogóbb és a gyakorlatban könnyebben alkalmazható stratégia megalkotása. A beavatkozási területek részletesen a 6. fejezetben kerülnek bemutatásra.

4. BŰNÜGYI HELYZET

4.1. Kriminálstatisztika

Hazánk bűnügyi helyzetének ismerete kiemelt fontosságú a bűnmegelőzési stratégia beavatkozási területeinek és intézkedéseinek meghatározása tekintetében, hiszen ezen adatok segítségével tárhatók fel a bűnelkövetővé vagy áldozattá válás szempontjából leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok, valamint a kriminalitás szempontjából legfertőzöttebb területek.

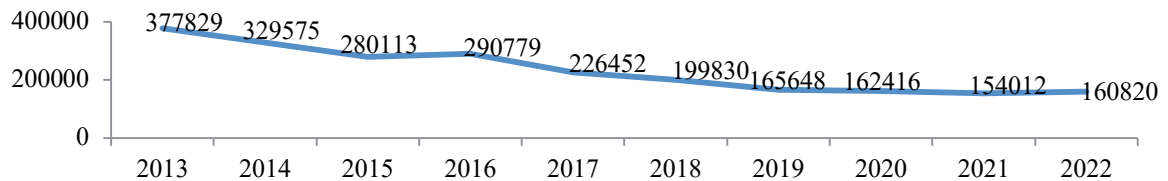
Egy ország bűnügyi helyzetének megismerése és bemutatása összetett feladat, melyhez a kriminálstatisztikai adatok elemzése jó kiindulópontot jelent. A statisztikai elemzés segítségével képet kaphatunk a bűnözés

volumenére vonatkozóan, megismerhetünk tendenciákat, kitérhetünk az elkövetők vagy áldozatok szocio-demográfiai jellemzőire, azonban szem előtt kell tartani, hogy a statisztika nem szolgál kielégítő válasszal minden – a bűnmegelőzés számára releváns – kérdésre. Figyelembe kell vennünk a statisztika korlátait, mindenekelőtt a látencia jelenségét, hiszen az elkövetett bűncselekmények egy része nem jut a hatóság tudomására.

Fontos figyelembe venni a szabálysértési adatokat, hiszen habár társadalomra való veszélyességük csekélyebb, és nem kerülnek be a kriminálstatisztikai adatok közé, a társadalom biztonságérzetét mégis jelentősen befolyásolhatják. A társadalom tagjai egy jogsértés észlelésénél nem tesznek különbséget értékhatár szempontjából, így a szabálysértések is éppúgy hatással vannak a szubjektív biztonságérzetre, mint a bűncselekmények. Összességében elmondható, hogy a statisztika fontos, de nem elegendő forrása a bűnügyi helyzet megismerésének.

Regisztrált bűncselekmények

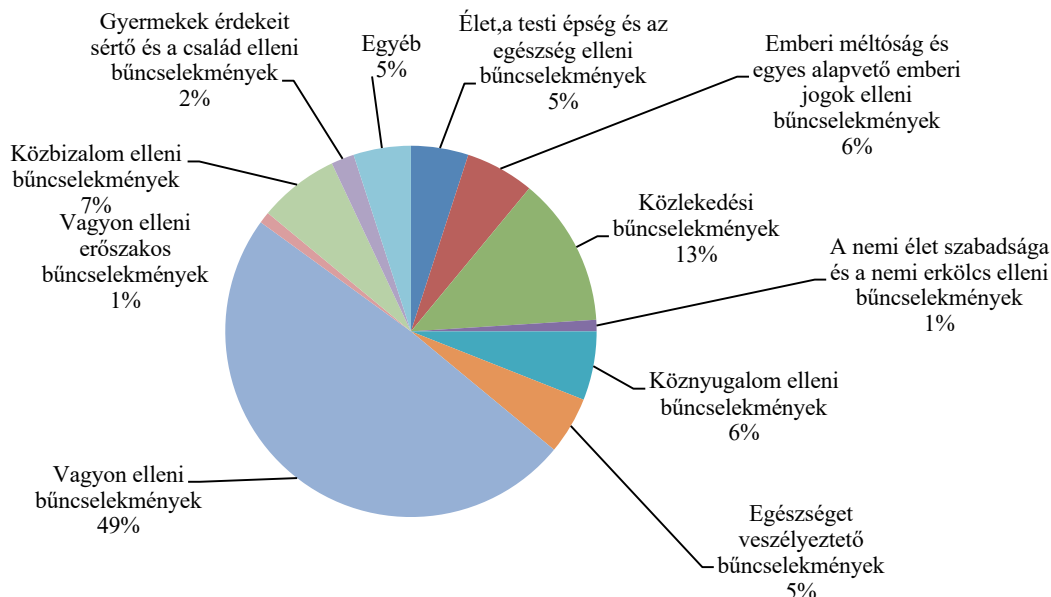

3. ábra Regisztrált bűncselekmények számának alakulása 2013-2022 között, Forrás: ENYÜBS

A bűnözés mértékének csökkenése európai tendencia. A rendszerváltást követően először lassú csökkenés volt megfigyelhető a regisztrált bűncselekmények számában, majd 2013-tól kezdődően ez a tendencia felgyorsult. A 2022-ben az 1998-as adatokhoz viszonyítva a hatóság tudomására jutott bűncselekmények száma 73,2%-kal, 2013-hoz viszonyítva 57,4%-kal csökkent. Fontos megemlíteni a statisztika korlátait is, hiszen a statisztikai adatokban megfigyelhető változások mögött sokszor más tényezők is meghúzódnak a bűnelkövetés számának tényleges csökkenése mellett.

A szabálysértési adatokat vizsgálva hasonló tendencia rajzolódik ki, mint a regisztrált bűncselekmények esetében. 2013-tól folyamatos csökkenés tapasztalható, mely 2022-re meghaladja az 50%-ot.

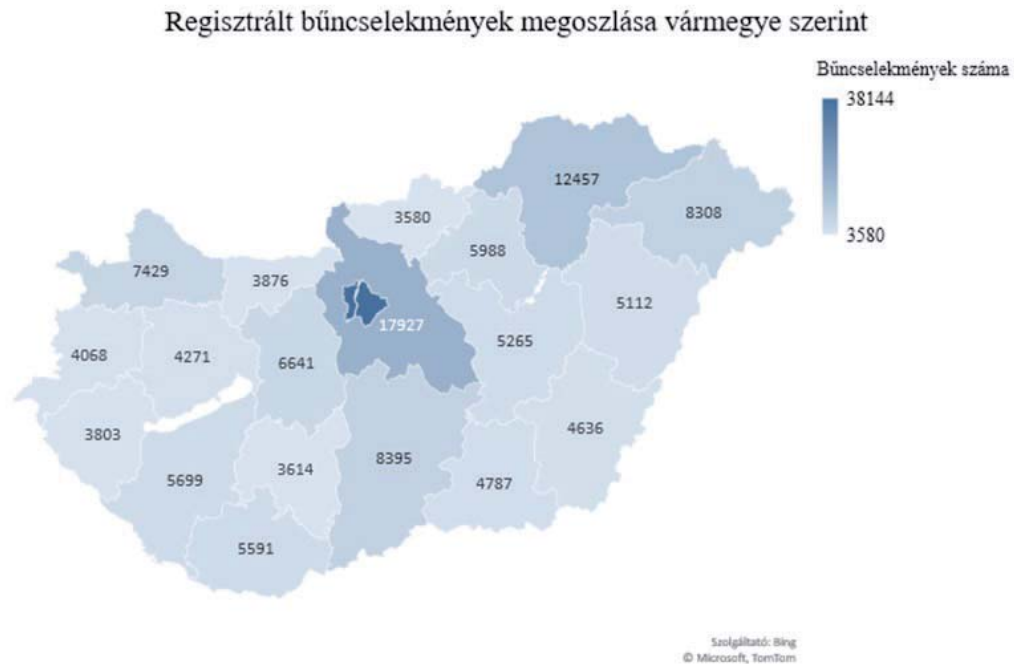
Fontos információkat hordoz azon bűncselekmények száma, melynek elkövetője nem ismert. Ebben a mérőszámokban is pozitív változás tapasztalható, 2013 óta folyamatosan csökken azon bűncselekmények száma, amelyek az elkövetője ismeretlen marad. Az elmúlt 5 évben ezen bűncselekmények aránya stabilan 40% alatt maradt.

4. ábra A regisztrált bűncselekmények megoszlása az egyes Btk. fejezetek szerint, Forrás: ENYÜBS

A bűnözés struktúráját vizsgálva elmondható, hogy régóta fennálló tendencia, hogy az elkövetett bűncselekmények körülbelül fele vagyon elleni deliktum. Azonban az elmúlt éveket tekintve a bűnözés belső arányaiban változás figyelhető meg. 2017-ig egy lassú, de folyamatos csökkenés volt megfigyelhető ezen deliktumok esetén, majd 2018 és 2019 (49%) esetén stagnálás figyelhető meg, majd 2020-tól egy erőteljesebb csökkenés (2020: 45%, 2021:

42%) mutatkozott az adatokon. Ennek lehetséges oka a koronavírus járvány miatt bevezetett korlátozások. A Közbizalom elleni bűncselekmények aránya csökkenést mutat (2021: 10%, 2022: 7%).

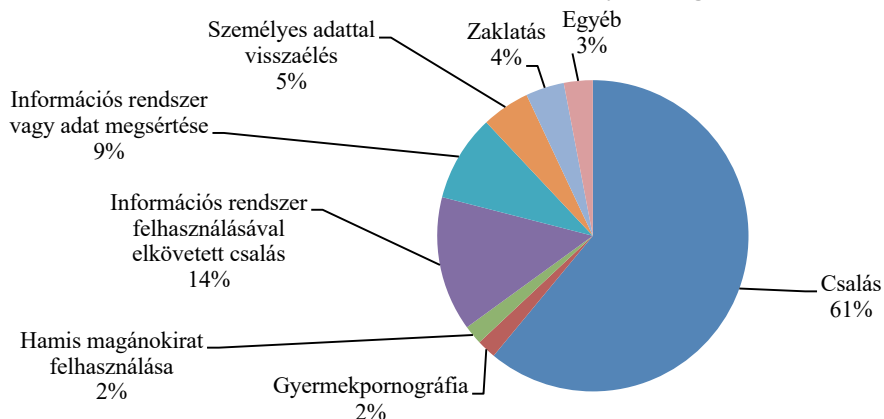

5. ábra Regisztrált bűncselekmények megoszlása vármegye szerint, 2022, Forrás: ENYÜBS

Vármegyei bontásban a legtöbb bűncselekményt Budapesten és Pest vármegyében követik el, majd ezt követi Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun vármegye. A 2022-es adatok szerint a legkevésbé érintett Nógrád, Tolna, Zala és Komárom-Esztergom vármegye.

Az összbűnözés adataihoz viszonyítva az online térben szintén a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak, azonban itt leginkább a csalás deliktuma jellemző (2022-ben az online térben elkövetett bűncselekmények 61%-a csalás volt). Természetesen ez a tér sajátosságaiból is ered, hiszen bizonyos bűncselekményeket nem lehet megvalósítani online térben. Ezzel ellentétben – szintén a tér sajátosságaiból adódóan – a másik leggyakoribb deliktum az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (14%). Ezen kívül magas esetszámmal rendelkeznek a következő, előfordulás szerint csökkenő sorrendben felsorolt tényállások: információs rendszer vagy adat megsértése (9%), személyes adattal visszaélés (9%), zaklatás (4%), gyermekpornográfia (2%), hamis magánokirat felhasználása (2%), egyéb (3%).

Online térben elkövetett bűncselekmények megoszlása 2022-ben

6. ábra Rendőri eljárásban regisztrált, online elkövetett bűncselekmények megoszlása deliktum szerint, 2022, Forrás: ENYÜBS

Regisztrált elkövetők és elkövetések

A regisztrált elkövetők száma 2018-ig folyamatosan csökkent. A nők részvétele a bűnelkövetésben enyhe, de folyamatos növekedést mutatott 2012-ig, azóta stagnálás figyelhető meg. Még mindig igaz viszont az a kijelentés, miszerint a bűnözés „férfi jelenség”. (2012-ben például az elkövetők 82%-a férfi volt.)

Korcsoport tekintetében a bűnelkövetés felnőtt korú (2022-ben az elkövetések 71%-a) és a fiatal felnőtt (2022-ben az elkövetések 18%-a) korcsoportba tartozók esetében a legmagasabb. A gyermek- és fiatalkorú elkövetők esetében elmondható, hogy számuk és arányuk folyamatosan csökken, habár e korcsoportoknál a legnagyobb a látencia mértéke.

A bűnmegelőzésben fontos kérdés a bűnismétlés mértéke, mely azt mutatja meg, hogy büntetőeljárásban meghatározott joghátrányt követően az elkövetők mekkora arányban követnek el ismételten bűncselekményt. A bűnismételő elkövetők aránya 1998-tól 2008-ig folyamatosan csökkent, majd 2009-ben növekedés volt tapasztalható, azután 2015-ig ismételten csökkenő tendencia volt jellemző, 2015-től azonban stagnálás figyelhető meg az adatokon.

A regisztrált elkövetők többsége városban él, tehát a bűnelkövetés nemcsak az elkövetés helye szerint városi jelenség.

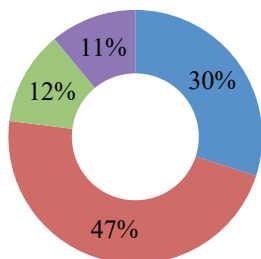
Azonban azt is fontos látni, hogy bűncselekmények tekintetében eltérő sajátosságokat hordoznak a városrészek. Például a belvárosban leginkább zsebtolvajlást, gépjármű feltörést, rablást, pénzügyintézetek sérelmére elkövetett fegyveres rablást, kerékpárlopást és garázdaságot követnek el. A belső lakóhelyi övezetek esetében szintén gyakori a gépjárműfeltörés, a rablás és a garázdaság, de már megjelenik a betöréses lopás, valamint a házasságcsalás is. A kertvárosi övezetben a betöréses lopás jellemző, illetve megjelenik a megtévesztéssel elkövetett csalás is. A lakótelepi részeken jellemző a kerékpár- valamint gépjárműlopás, a pincefeltörés, a lakásbetörés, a rongálás és a rablás. A zártkerti területeken a betöréses lopások mellett, a terület sajátosságaiból kiindulva, jellemző az állat- valamint terménylopás. A szuburbanizációs övezetben szintén a lakásbetörések jellemzőek, de itt is megjelenik az állatlopás és a házalással elkövetett lopás.¹⁵ Vármegyék szempontjából a főváros, Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád-Csanád és Bács-Kiskun vármegye érintettsége jelentős.

2013 és 2017 között enyhe elmozdulás figyelhető meg az iskolai végzettségi kategóriák között. Míg a 8 általános iskolai, valamint kevesebb osztályt végzett elkövetők aránya csökken, a középfokú, szakmával rendelkezők aránya enyhe emelkedést mutat, az érettségivel rendelkező, valamint a felsőfokú végzettségű elkövetők száma stagnál.

A családi állapot vizsgálata azért releváns, mert **több kutatás is kimutatta, hogy a házasság protektív tényezőként működik a bűnelkövetés szempontjából.** Ehhez azonban fontos ismerni az átlagpopuláció családi állapot szerinti megoszlását. Tekintettel arra, hogy 18 év alatt ritka esetekben köthető házasság (0,4%) az elemzésbe a 18 életévüket betöltött állampolgárok és bűnelkövetők kerültek.

18 évesnél idősebb magyar lakosság családi állapota

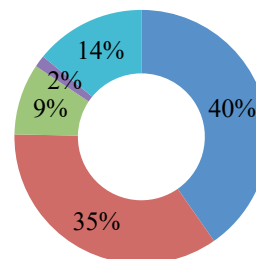
■ Nőtlen, hajadon ■ Házas ■ Elvált ■ Özvegy

7. ábra A 18 évesnél idősebb magyar lakosság családi állapota, forrás: KSH 2016, saját készítés

18 évesnél idősebb regisztrált elkövetők családi állapota

■ Nőtlen, hajadon ■ Házas ■ Elvált ■ Özvegy ■ N.A

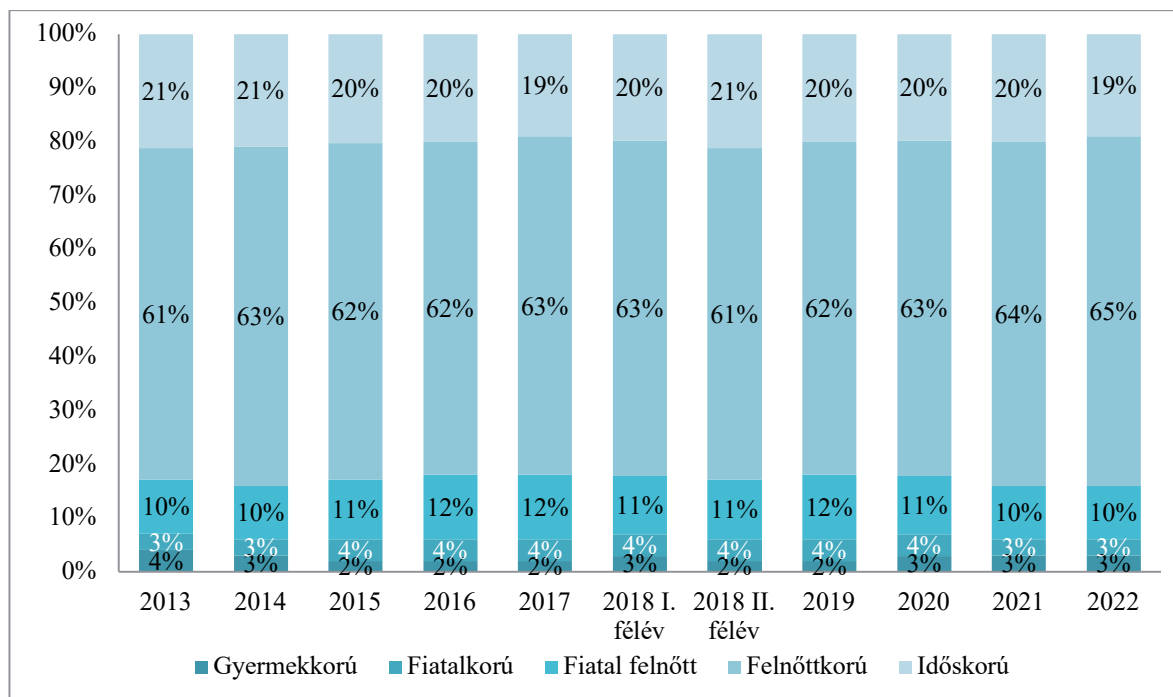
8. ábra a 18 évesnél idősebb regisztrált elkövetők családi állapota, forrás: ENYÜBS, saját készítés

Elmondható, hogy a lakosság legnagyobb része házasságban él, mely a KSH adataiban magába foglalja a bejegyzett élettársi kapcsolatban élők arányát is. Ha ezt összevetjük a regisztrált elkövetők családi állapotával látható, hogy **a nőtlen és hajadon személyek felül-, míg a házasságban élők alulreprezentáltak az átlagpopulációhoz képest.**

¹⁵ Mátyás Szabolcs (2020). *Bűnözéstudományok*, egyetemi jegyzet, Didakt Kiadó, Debrecen

Regisztrált sértettek és sértetté válások

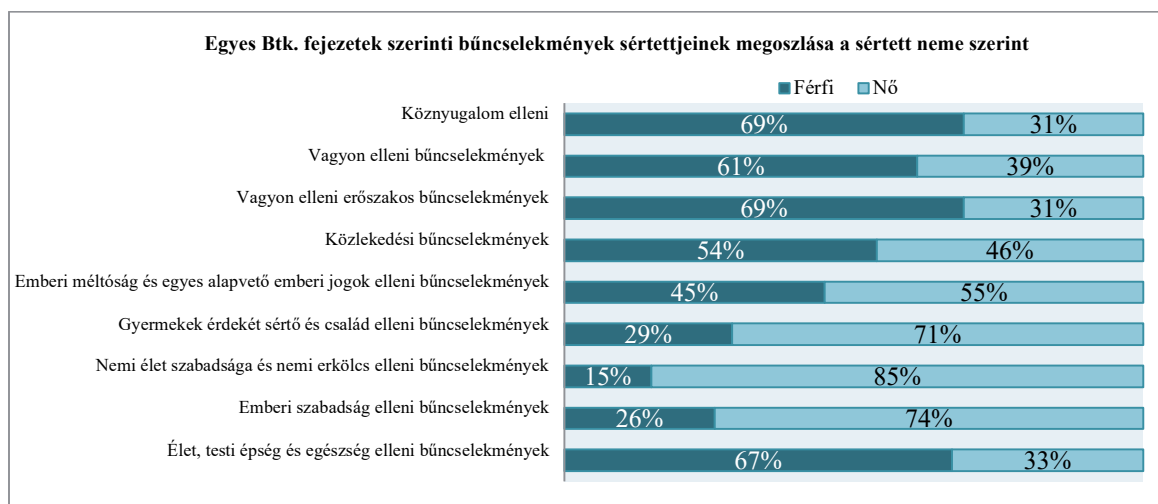
A bűnözés harmadik dimenziója a sértetti oldal. Ebben a fejezetben sértettek tekintjük, aki a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény alapján sértettnek minősül, és bekerül az ENYÜBS statisztikába. A sértettek és sértetté válások tendenciáit tekintve 2013 óta folyamatos csökkenés tapasztalható.

9. ábra A regisztrált sértettek (2013-2018 I. félév) és a regisztrált sértetté válások (2018 II. félévtől) a sértett korcsoportja szerinti megoszlásban, forrás: ENYÜBS, saját készítés

Ahogy az ábrán is látható, a sértetté válások korcsoportok szerinti megoszlása 2013 és 2021 között állandóságot mutat. Ez alapján elmondható, hogy a bűncselekmények tipikus sértettjei a felnőtt korúak. Azonban meg kell jegyezni, hogy az adott bűncselekmény típusa erősen befolyásolja a sértett kilétét, tehát célszerű megvizsgálni a különböző bűncselekmény-kategóriáknál az előbb említett összefüggéseket.

A regisztrált elkövetőkhöz viszonyítva sokkal kiegyenlítettebb a nemek aránya. A nem szerinti megoszlás 2013 óta folytonosságot mutat. Habár még mindig elmondható, hogy a férfiak nagyobb eséllyel válnak bűncselekmények sértettjévé, de a nők aránya lényegesen magasabb, mint a regisztrált elkövetők, regisztrált elkövetések esetén.

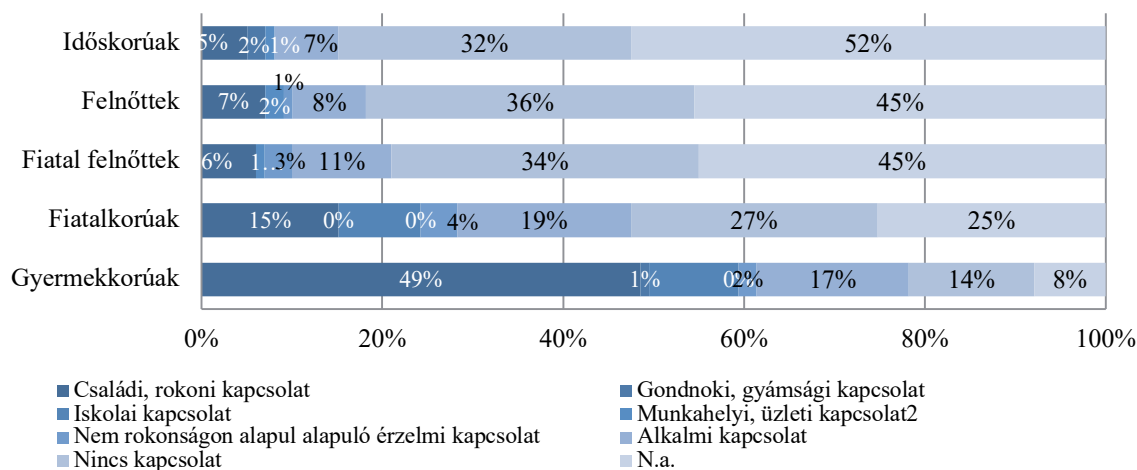
10. ábra: Egyes Btk. fejezetekhez tartozó bűncselekmények sértettjeinek nemek szerinti megoszlása, forrás: ENYÜBS, 2022 saját készítés

A sértette válások nem szerinti megoszlása 2013 és 2022 között állandóságot mutat. Ez alapján elmondható, hogy **a bűncselekmények tipikus sértettjei a felnőtt korú férfiak**, azonban jelentős eltérés tapasztalható deliktumonként. A vagyoni elleni, vagyoni erőszakos, köznyugalom elleni, valamint az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények többségét férfiak sérelmére követik el. Ezzel ellentétben, a gyermekek érdekét sértő és család elleni, a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni, valamint az emberi szabadság elleni bűncselekmények nagyobb részét nők sérelmére követik el. A közlekedési, valamint az emberi méltóság és egyes alapvető emberi jogok elleni bűncselekmények esetében nagyjából kiegyenlített a nemek aránya.

Vármegyei bontásban a sértettek legnagyobb része a fővárosban él, ezt követi Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun vármegye.

Fontos kérdés, hogy az elkövetők és a sértettek milyen kapcsolatban álltak egymással a bűncselekmény elkövetése előtt. **2022-ben az esetek többségében az elkövető és a sértett között volt valamilyen, legalább alkalmi kapcsolat a bűncselekményt megelőzően (bár korcsoportonként eltérő nagyságú azon esetek aránya, ahol az elkövető és a sértett kapcsolatára vonatkozó adat nem ismert). A 14 év alatti sértettek esetében jóval jellemzőbb, hogy az elkövető a sértett családtagja, rokona (49%),** valamint esetükben legnagyobb azon esetek aránya, ahol az elkövető és a sértett iskolatársak voltak (10%). A 14-18 év közötti **sértettek esetében gyakori, hogy alkalmi kapcsolatban álltak az elkövetővel (19%),** esetükben a családtag vagy a rokon elkövetők aránya 15%, míg ennél a korcsoportnál már az esetek 27 %-ban az elkövető és a sértett nem álltak kapcsolatban a bűncselekményt megelőzően. **Összességében elmondható, hogy a 14 év alatti sértettek esetében az esetek 78%-ában a sértett ismerte az elkövetőjét, 49%-ban családtag, vagy rokon volt, 10%-ban iskolai kapcsolat, és 17%-ban alkalmi kapcsolat volt közöttük.** Ahogy egyre idősebb korcsoportokat vizsgálunk, úgy emelkedett azon esetek száma, ahol az elkövető és a sértett nem ismerték egymást.

Regisztrált sértettek megoszlása korcsoportonként, valamint az elkövető és a sértett közötti kapcsolat szerint 2022-ben

11. ábra A regisztrált sértettek megoszlása korcsoportonként, valamint az elkövető és a sértett közötti kapcsolat szerint 2022-ben. Forrás: ENYÜBS, saját készítés

4.2. Kutatások bemutatása

Az NBT az elmúlt tíz év során számos kutatást támogatott, melyek eredményei meghatározóak a Stratégia prioritásainak kijelölése szempontjából. A Stratégia a 2017-ben végzett ifjúságkutatás, valamint a 2018-ban végzett látenciakutatás eredményeit emeli ki.

4.2.1. Ifjúságkutatás¹⁶

A kutatás számos információt gyűjtött a fiatalok családi, iskolai és kortárs kapcsolatairól, szokásairól.

A kutatás főbb eredményei szerint a családtípus összefüggésben áll a család gazdasági státuszával. Jellemzően a legmagasabb státusszal azok a családok rendelkeznek, ahol mindkét szülő együtt él. A családban az átlagos testvérszám 1,5, mely erősen függ a tanuló évfolyamával és iskolatípusával is.

¹⁶ Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának kutatócsoportja, valamint az Ariosz Szolgáltató, Informatikai és Tanácsadó Kft. 2017-ben, az NBT megbízásából végezte el a kutatást. A 10.000 fős reprezentatív mintában 5., 7., 9., és 11. osztályos tanulókat vontak be általános iskolákból, szakközépiskolákból, szakközépiskolákból és gimnáziumokból.

A szülők 16 %-ának alacsony, 52%-ának közepes és 33%-ának magas a szocio-ökonómiai státusza.¹⁷ **Azt, hogy a gyermek milyen iskolatípusba jár, nagyban befolyásolja a szülő szocio-ökonómiai helyzete.** Ez abból a szempontból lényeges, hogy az iskolatípus hatással van a család körülményeire, (hiszen a szülők helyzete is részben ebből a változóból generálódik), és a státusz hatással lesz az utódok iskolatípusára. Tehát ha nem is közvetlenül, de a társadalmi státusz reprodukciója valósul meg.

Kapcsolatok

A kutatás eredményei szerint a vizsgálatban részt vevő fiataloknak bizalmasabb kapcsolata van édesanyjukkal, mint édesapjukkal. Az életkor előrehaladtával azonban ez a viszony jellemzően gyengül, különösen az édesapával. Az édesapjukkal és nevelőanyjukkal élő gyermekek 47%-a elmondása szerint szorosabb kapcsolatban áll nevelőanyjával, mint vér szerinti anyjával, mindösszesen 35%-uk válaszolt ezzel ellentétesen. Az édesanyjával való kapcsolattartás tekintetében elmondható, hogy a gyermekek 36%-a gyakran, míg 48%-a csak ritkán találkozott személyesen az édesanyjával. A gyermekek 38%-a szorosabb kapcsolatban áll a nevelőapával, mint édesapjával.

A fiatalok négyötöde válaszolt úgy, hogy édesanyja vagy nevelőanyja megdicséri, észreveszi, ha valami bántja, érdeklődést mutat iránta. A fiatalok háromnegyede nyilatkozott úgy, hogy édesanyja/nevelőanyja megvigasztalja, ha valami bántja. Az életkor előrehaladtával azonban ez az arány folyamatosan csökken.

Az édesapák és nevelőapák jellemzően kevésbé végzik a fent nevezett pozitív cselekményeket, kevesebbszer ölelik meg gyermekeiket, kevésbé érdeklődnek irántuk.

A fiatalok többsége (74%) úgy érzi, hogy családja támogatja őt céljai elérésében. A gazdasági háttér erre a változóra is hatással van, az adatok alapján az látszik, hogy a jobb anyagi helyzetű családokban nevelkedő fiatalok nagyobb mértékű támogatást tapasztaltak szüleiktől. A fiatalok 90%-a nyilatkozott úgy, hogy ha megígér valamit szüleinek, akkor ezt betartja. A szülők által tett ígérek esetében hasonló arányokat láthatunk (93%).

A válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy családja a szabályok betartását várja tőle. Jelzésértékű azonban, hogy a kilencedikes és tizenegyedikes fiatalok 1/3-a olyan családban él, ahol nincsenek egyértelműen lefektetett szabályok.

Kortárs kapcsolatok

A barátok számát erősen meghatározza a válaszadó életkora, hiszen fiatalabb korban még tágabban értelmezik a barátság fogalmát, melyből adódóan kamaszkorra csökken a számuk. A válaszadók körülbelül fele nyilatkozott úgy, hogy nagyon fontos a barátaik véleménye, és mindösszesen ötödük válaszolt úgy, hogy egyáltalán nem fontos. A diákok 95%-a válaszolt úgy, hogy van olyan barátja, akire számíthat nehéz időkben is. 93%-uknak van olyan barátja, aki észreveszi, ha valami bántja, 92%-uknak pedig olyan, akiben feltétel nélkül megbízhat. 90%-uknak van olyan barátja, akihez bármilyen problémával fordulhat. A kutatásból jól kirajzolódott az az összefüggés, amit már számos kutatás feltárt, miszerint kamaszkorban felértékelődnek a kortárs kapcsolatok, tehát az egyénre nézve meghatározó a barátainak a véleménye. Összességében elmondható, hogy a bevallásuk szerint a diákok 90-95%-ának van támogató kortárs kapcsolata.

Iskolai környezet

Az iskolához való kötődés fontos tényező a bűnmegelőzés szempontjából, hiszen a jó iskolai teljesítmény, az erős kötődés, a proszociális, normakövető kortárskapcsolatok (olyan kortársak, akiknek a magatartása mintaként megerősíti a szabálykövető viselkedést) mind-mind védő hatást fejtenek ki a gyermek életére. Az eredmények szerint a tanulmányi eredmény összefüggést mutat a családtípussal és az anyagi körülményekkel. Azon gyerekek érték el a legjobb eredményeket, akik mindkét szülőjükkal együtt éltek, jellemzően minél jobb anyagi körülmények között élt a gyermek, annál nagyobb eséllyel ért el jobb érdemjegyeket. Látható, hogy a problémák soha nem állnak önmagukban, hanem halmozódva vagy egymást gerjesztve újabb és újabb hátrányokat generálnak. A tanulmányi eredmény emellett függ az életkortól is, jellemzően minél idősebb a válaszadó, annál kevésbé számol be jó eredményekről. A gimnazisták körében nyilatkoztak a legtöbben úgy, hogy fontos számukra az eredmény, tehát a belső motiváció is lényeges. Itt is fontos látni, hogy az iskolához való kötődés és a jó tanulmányi eredmény összekapcsolódik. Azok a gyerekek, akik gimnáziumba járnak, jobb eredményeket érnek el, tehát sikert tapasztalnak az iskolában, és ezzel párhuzamosan jól érzik magukat az intézményben.

Önértékelés, megfelelési vágy

Az eredmények szerint a fiatalok összességében pozitívan látták önmagukat, hiszen 33%-uk igaznak, 55%-uk pedig inkább igaznak tartotta azt az állítást, hogy nagyon sok jó tulajdonsága van. Az életkor előrehaladtával a pozitív énkép egyre gyakoribbá vált. **A pozitív énkép mellett azonban majdnem háromnegyedük (72%) nyilatkozott úgy, hogy hajlamos alábecsülni magát.** Azonban a kutatók felhívták a figyelmet, hogy **a tanulók majdnem fele (46%) nyilatkozott úgy, hogy inkább vagy teljes mértékben egyetért azzal az állítással, hogy ő semmiben sem jó.** A látható ambivalenciák miatt a kutatók létrehoztak egy olyan változót, amely figyelembe veszi minden kérdésnél az elért értéket, és generál egy számot, mely megadja a fiatal önértékelésének mértékét. Az eredmények szerint **összességében közepes önértékelés mérhető a fiatalok körében. Az iskolatípus nem, de a családtípus hatással volt az eredményekre. Azon gyermekeknél, akik nevelőszülővel élnek,**

¹⁷ A változót a kutatók a szülők iskolai végzettségéből, valamint foglalkozásából hozták létre.

alacsonyabb önértékelést mértek. Az anyagi helyzet pozitívan hatott a gyerekek önértékelésére. A szülővel, valamint a pedagógussal való kapcsolat milyensége is hatással van a gyermek önképére, jellemzően, akik jobb viszonyban vannak a szüleikkel és/vagy pedagógusaikkal, egészségesebb önképpel rendelkeznek. A fiatalok körülbelül egyötöde gyakran érzi magát magányosnak, egy harmadukban azonban soha nem merül fel ez az érzés. A diákok körülbelül 60%-a válaszolt úgy, hogy igyekszik megfelelni környezete elvárásainak, és mindösszesen 11%-uk nem törekszik erre.

Felelősségérzet

A felelősségérzet vizsgálata során a kutatók arra kérték a diákokat, hogy különböző állításokat értékeljenek egy egytől ötig terjedő skálán. Az eredmények alapján a diákok 58%-a nem tartja magát felelősnek, ha lopás áldozatává válik. A fiatalok negyede úgy gondolta, hogy hangulata nagyrészt máson múlik. Körülbelül 50% válaszolt úgy, hogy főképp ő a felelős azért, ha bajba kerül, és 80%-uk gondolta úgy, hogy felelős azért, ha veszélyes helyzetbe kerül. A válaszadók között alig akadt olyan fiatal, aki ne tartotta volna magát felelősnek tanulmányi eredményéért, jövőjéért.

Konfliktuskezelés, empátia

Az eredmények alapján a diákok többsége (80%) úgy nyilatkozott, hogy igyekszik úgy élni életét, hogy ne kerüljön konfliktusba senkivel. A diákok 43%-a egyetértett azzal az állítással, hogy általában inkább igazat ad a másik félnek, csak azért, hogy a vita véget érjen, 23%-uk viszont elhatárolódott ettől. Egy másik állítás esetében a diákok 61%-a nyilatkozott úgy, hogy akár a hangját is felemeli annak érdekében, hogy meggyőzze a másikat arról, hogy neki van igazja.

A diákok 86%-a saját bevallása szerint bele szokta képzelni magát mások helyzetébe annak érdekében, hogy jobban megértse őket. Ez az arány az évfolyamok emelkedésével nőtt. Az eredmények az empátia magas fokát mutatják, azonban nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a kutatás önbevallásos alapon történt, és saját viselkedésünket nem minden esetben tudjuk objektíven megítélni. Nem arról van szó, hogy a diákok direkt valótlan akarnak állítani, hanem saját önképük védelme érdekében magasabbra becsülik a pozitívnak gondolt tulajdonságokat.

Összességében elmondható, hogy a diákok arra törekednek, hogy elkerüljék a vitás helyzeteket, azonban, ha mégis konfliktus alakul ki, akkor „beleállnak”, és mindent megtesznek azért, hogy saját igazukat érvényesítsék.

Szabálykövetés

A diákok többsége (körülbelül 80%) fontosnak találta a szabályok meglétét, és egyharmaduk nagyon, további 51% inkább egyetértett azzal az állítással, hogy szabálykövető, azonban 42%-uk bevallotta, hogy megszegi azokat a szabályokat, amiknek nem látja értelmét. A válaszadók többsége úgy gondolta, hogy a szabályokra azért van szükség, hogy megvédjék őket, és ne essen bántódásuk. **A kutatás arra a következtetésre jutott, hogy azon diákok, akikre jellemző a szabálykövető magatartás, alig vagy egyáltalán nem rendelkeztek deviáns ismerősökkel.**

Döntésekhez való viszony

A diákok 95%-a úgy nyilatkozott, hogy tudja, hogy a döntéseinek milyen következményei vannak. A 9. és a 11. évfolyamba járók 67%-a úgy gondolta, hogy minden esetben vállalja a felelősséget a döntéseiért, további 30% pedig inkább igaznak gondolta az állítást. Az összesített felelősségrendszer újraalkották ezen adatok alapján, melynek értéke 3,6; tehát a fiatalok összességében pozitívan vélekedtek saját felelősségvállalásukat illetően.

Problémához való viszony

A fiatalok kevesebb, mint ötöde nyilatkozott úgy, hogy nem szokott a problémáival foglalkozni. A fiataloknál megfigyelhető, hogy szeretik önállóan meghozni döntéseiket és megoldani problémáikat, hiszen négyötödük elmondása szerint képes egymaga megoldani az öt ért nehézségeket, mindösszesen ötödük érezte úgy, hogy szüksége van mások segítségére. A kutatók készítettek egy változót¹⁸, mely a különböző kérdések alapján azt mérte, hogy a diákok mennyire képesek önmaguk megküzdni a nehézségekkel, és a teljes mintán 2,7 értéket mértek, mely közepesnek mondható.

Iskolai zaklatás

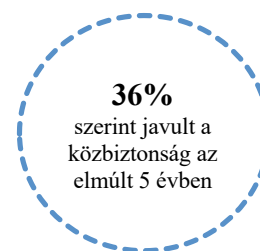
Az online és offline bántalmazás és zaklatás jelensége számos kutatás eredménye szerint sokszor együtt jár. Az iskolai zaklatások az esetek nagy részében folytatódnak az online térben is. Az ifjúságkutatás eredményei alapján a diákok találkoznak e jelenséggel, döntő többségük tapasztalt már online bántalmazást vagy zaklatást. Az életkor befolyásolja a jelenséget, jellemzőbb, hogy a fiatalabb évfolyamok vesznek részt ebben, az életkor előrehaladtával a jelenség megjelenése csökken. Emellett különbség mutatkozik iskolatípusok szerint is. Az eredményekből az látszik, hogy 2017-ben jóval gyakoribb volt a magyar diákok körében az offline bullying, tehát az esetek többségében az online és offline bántalmazás hazánkban nem egészítette ki egymást. Az offline bullying esetén nem mutatkozott különbség a diákok anyagi helyzete szerint, tehát státusztól függetlenül, minden gyermek

¹⁸ A kutatók különböző állítások értékelésére kérték a diákokat egy egytől ötig terjedő skálán, majd az állításokat egyesével elemezték és majd ezekből létrehoztak egy összesített értéket.

veszélyeztetett e jelenségben. Pozitívum, hogy a diákok többsége (83%) úgy nyilatkozott, hogy előfordult, hogy valaki közbelépett, és 17%-uk elmondása szerint senki nem avatkozott bele.

4.2.2. Áldozatok és vélemények 2018¹⁹

A lakosság körében 2018-ban – 2003-hoz viszonyítva – jelentősen javult a közérzet, a válaszadók mindösszesen 10%-a számolt be rossz közérzetről, mely leginkább az idősekre, az alacsony iskolai végzettségűekre és a munkaerőpiacon inaktívakra volt jellemző. A közérzettel leginkább az volt összefüggésben, hogy a megkérdezettek milyenek látják hazánkban a közbiztonságot. A megkérdezettek több, mint egyharmada úgy látja, hogy javult a közbiztonság az elmúlt években. A közbiztonság megítélése leginkább a lakóhely biztonságáról alkotott képpel függ össze. Ez az összefüggés lényegében a közvetlen tapasztalatot jelenti. Azok, akik saját lakóhelyüket biztonságosnak ítélik, sokkal nagyobb arányban ítélik az ország közbiztonságát jónak, mint azok, akik lakókörnyezete kevésbé biztonságos. Ezt támasztja alá az eredmény is, mely szerint a korábbi áldozati tapasztalat összefüggésben áll a közbiztonság megítélésével.

Fontos kérdés a bűnmegelőzés szempontjából, hogy az emberek mit tartanak a legnagyobb problémának jelenleg Magyarországon. A hazai bűnügyi helyzet nem tartozik az ország legnagyobb problémái közé, a válaszadók mindösszesen 0,1%-a említette és 8%-uk emelt ki közbiztonsággal kapcsolatos problémát.

A közbiztonság

A megkérdezettek közel 40%-a szerint a közbiztonság jó vagy nagyon jó Magyarországon, mindösszesen 14% válasza szerint rossz vagy nagyon rossz. Azonban a közbiztonságot rosszra értékeltők mindösszesen 5%-a említette a közbiztonságot Magyarország legégetőbb problémái között. A 2003-as adatokhoz viszonyítva javulást tapasztalt a magyar lakosság.

Az, hogy egyesek milyenek ítélik meg a közbiztonságot, nem vezethető vissza egyetlen tényezőre, a közbiztonság megítélése több tényezővel is összefüggésben áll. Meghatározó a megkérdezett lakóhelyének biztonsága, amelyben fontos szerepet játszik a saját tapasztalat. Tehát sok esetben saját közvetlen környezetükből hajlamosak vagyunk általánosításokat megfogalmazni. Emellett befolyásolja a közbiztonság megítélését a megkérdezett anyagi helyzete. Azok, akik elégedettek anyagi helyzetükkel, általában rosszabbnak ítélik meg a közbiztonságot. Ezt az összefüggést értelmezhetjük úgy, hogy a jobb anyagi helyzetűekre jellemzőbbek, hogy óvintézkedéseket tesznek bizonyos bűncselekményekkel szemben, például biztonsági zár van az ajtajukon, vagy riasztóberendezést használnak. Azonban az óvintézkedések használata hatással van a biztonságérzetünkre. Azt váránk, hogy ezen eszközöktől javulni fog a biztonságérzet, az összefüggés mégis éppen ellentétes. Akinek az életében sok biztonságot szolgáló eszköz van, valószínűleg szükségesnek is érzi azok alkalmazását.

A lakókörnyezet biztonságossága

A kutatásban a magyar emberek biztonságérzetét összehasonlították az EU átlagával, és az eredmények szerint a magyar eredmények az EU-s átlagnak megfelelőek. Jellemzően minél kisebb településen él valaki, annál biztonságosabbnak ítéli meg lakókörnyezetét. A városokban, különösen a nagyvárosokban ez kevésbé jellemző. Különbség mutatkozott régiók terén is. Az eredmények szerint **Észak- és Közép-Magyarországon találták az emberek legkevésbé biztonságosnak lakókörnyezetüket.** A kriminálstatisztikában kirajzolódott eredményekkel összevetve, nagyrészt azokban a vármegyékben értékelték rosszabbnak a közbiztonságot, melyekben a legtöbb bűncselekményt regisztrálták 2017-ben.

Az emberek biztonságérzete jelentősen csökken a rendezetlen, elhagyatott környezet hatására. Ezzel szemben azok, akik megfelelő közvilágítással rendelkező településen élnek, illetve akik ismerik a szomszédjaikat, magasabb biztonságérzetről számoltak be. A válaszadók 54%-a tudná elképzelni azt, hogy összefogjon a közössége annak érdekében, hogy biztonságosabbá és rendezettebbé tegyék lakóhelyüket. A lakókörnyezet rendezettsége összefüggést mutat az áldozattá válás mintázataival is. **Azok, akik rendezetlen lakókörnyezetben élnek, kétszer nagyobb valószínűséggel váltak áldozattá.**

Bűnmegelőzés a lakosság körében

A megkérdezettek 88%-a védekezik valahogyan a lakásbetörésekkel szemben, ez 2003-hoz viszonyítva nem változott. Azokra, akik biztonságban érzik magukat, jellemzőbb a kutyatartás, míg akik kevésbé érzik magukat biztonságban, jobban bíznak a zárukban, biztonsági ajtóknak, riasztókban és kamerákban. A védekezés összefüggésben áll az anyagi helyzettel való elégedettséggel, tehát azok, akik elégedettebbek, nagyobb arányban védekeznek a lakásbetöréssel szemben.

A lakásbetörésen túl, a bűncselekményekkel szembeni védekezés a megkérdezettek többsége számára annyit jelent, hogy igyekszik elkerülni bizonyos helyzeteket, amiket veszélyesnek ítél meg. A válaszadók 3%-a vesz részt önvédelmi tanfolyamon, és további 5% válaszolt úgy, hogy tervezi, hogy részt fog venni. Az áldozati tapasztalat itt is meghatározó. Azok, akik már bűncselekmény áldozatává váltak, nagyobb arányban gondolkodnak azon, hogy

¹⁹ A felmérést 2003-ban, majd 2018-ban végezték a 18 éven felüli magyarországi lakosság körében. A 10.000 fős minta reprezentatív a magyar lakosságra nem, életkor, iskolai végzettség valamint a lakhely településtípusa szempontjából. A felmérés a 2003-as Gallup Intézet által felvett viktimológiai kutatás megismétlése, ezáltal lehetőség adódott az eredmények összehasonlítására, a változások észlelésére.

részt vesznek önvédelmi tanfolyamon. A válaszadók 3% hord magánál valamilyen eszközt, amivel meg tudja védeni magát. Az esetek többségében ez gázsprayt vagy paprikasprayt jelent. A válaszadók véleménye szerint a lakásbetörések elkövetői elsősorban a nyereség alapján választanak célpontot, azonban fontos szempont számukra az objektumba való bejutás könnyű módja.

A legelterjedtebb védekezési eszköz a biztonsági zár, amelynek használata a válaszadók 61%-ára volt jellemző, 32% tart kutyát, hevederzárral és biztonsági ajtóval 19-19% rendelkezik. A felmérés szerint figyelemreméltóan alacsony a riasztók (10%) és egyéb technikai eszközök, például kamerák (4%) elterjedtsége. 2003-hoz viszonyítva azonban megfigyelhető, hogy csökkent a kutyák és a záruk szerepe, és enyhe növekedés figyelhető meg a riasztók alkalmazását illetően.

A védekezési eszközök alkalmazásának gyakorlatát meghatározzák bizonyos szocio-demográfiai jellemzők. Leginkább a 30 és 45 év közötti válaszadókra volt jellemző valamilyen biztonsági eszköz alkalmazása. Az iskolai végzettséget tekintve, **minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál nagyobb arányban védekezik a betörés ellen.** A településtípus tekintetében elmondható, hogy a községektől a főváros felé haladva egyre jellemzőbbé válik a biztonsági eszközök alkalmazása.

Rendőrség iránti bizalom

A rendőrségbe vetett bizalom tekintetében javulás tapasztalható. A válaszok átlaga 2003-ban 2,8 volt, míg 2018-ban 3,3 egy ötfokú skálán. A rendőrséggel kapcsolatba kerülő áldozatok az ügyük kapcsán 2,9-re értékelték a hatóság munkáját. A kapott érték erősen függ a bűncselekménytípustól is.

Szociodemográfiai változók mentén kismértékű változásokat tapasztalunk. Jellemzően minél magasabb volt a válaszadó iskolai végzettsége annál nagyobb bizalmat tanúsított a rendőrség felé, bár a különbségek az egyes kategóriáknál kismértékűek. Emellett különbség tapasztalható etnikai hovatartozás tekintetében is. Az etnikai hovatartozás mérése a kutatás során önbevalláson alapult. A magukat romának vallók esetében alacsonyabb volt a rendőrségbe vetett bizalom átlaga.

Mindebből az következik, hogy kulcsfontosságú, hogy a rendőrség hogyan kommunikál az áldozatokkal, mivel a személyes tapasztalat jelentősen befolyásolja a biztonságérzetet és a rendőrségbe vetett bizalom mértékét.

Az áldozatok jellemzői

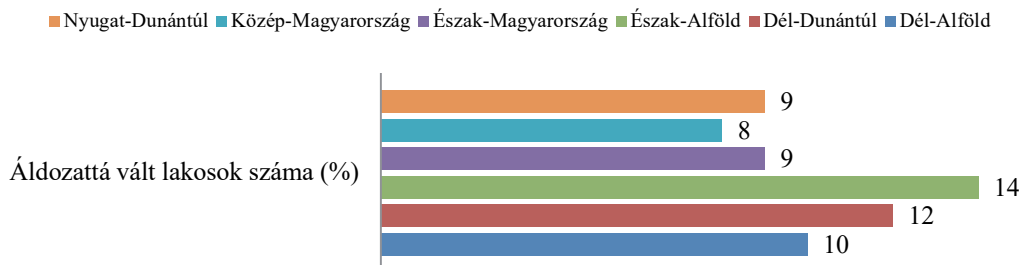
„Csaknem minden bűncselekmény esetében jelentősen csökkent az áldozatok aránya a 2003-as kutatással összehasonlítva.”

Fontos kérdés, hogy mitől válik valaki áldozattá. A kutatás alapján az elmúlt 5 év során a lakosság 12%-a vált valamilyen bűncselekmény áldozatává saját bevallása szerint. A kutatás vizsgálta az áldozattá válás okát is, mely során a kutatók egy többváltozós modell keretein belül számos tényező hatását vizsgálták, azonban kevés érdemi összefüggést találtak. A kutatás a rendelkezésére álló adatok alapján arra a következtetésre jutott, hogy az áldozattá válás esetlegesen tűnik, tehát bárkiből lehet áldozat. A kutatás eredményei alapján kevés összefüggés tapasztalható az áldozattá válás és a társadalmi, gazdasági tényezők között. Ebből az a következtetés vonható le, hogy **bárkiből lehet áldozat.**

A közfelfogás szerint az idősek különösen veszélyeztetettek az áldozattá válás szempontjából, és habár az igaz, hogy egy sérülékeny társadalmi csoportról beszélünk, mégsem ők a bűncselekmények tipikus sértettjei, hiszen az eredmények alapján az átlagosnál kevésbé jellemzően lesznek áldozatok. Ennek ellenére azonban fontos megjegyeznünk, hogy bizonyos bűncselekmények esetében nagyobb arányban érintettek (például besurranásos lopás, unokázós csalás). A vagyon elleni bűncselekmények esetén látható, hogy az időseknek ugyanannyi esélyük van áldozattá válni, mint a többi korcsoportnak, **az erőszakos bűncselekmények esetében azonban a fiatalok felülreprezentáltak.**

A regionális különbségek csak a vagyon elleni bűncselekmények esetében mutathatók ki. Az alábbi ábra a régiók közötti eltéréseket tartalmazza:

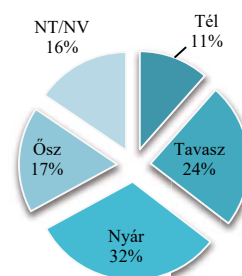
Áldozattá vált lakosok száma (%) régiós bontásban

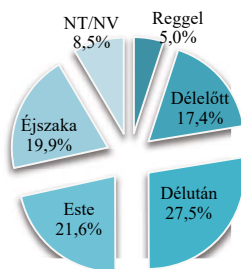
12. ábra Áldozattá vált lakosok száma (%) régiós bontásban, Forrás: Látenciakutatás, 2018

Az elkövetett bűncselekmények körülményei

A kutatás eredményei alapján a legtöbb bűncselekményt nyáron (különösen augusztusban) követik el, a legkevesebbet pedig télen (főleg januárban). Ennek egyik lehetséges oka, hogy az időjárás befolyásolja az emberek közterületen és egymással töltött idejét, a nyaralás miatt üresen álló házak számát, az alkoholfogyasztás arányát stb.

13. ábra A bűncselekmények gyakoriságának megoszlása évszakonként, Forrás: Látenciakutatás, 2018

Az elkövetés napszakát erősen befolyásolja az adott bűncselekmény típusa, de legjellemzőbb a délutáni elkövetés, legritkább pedig a reggeli.

A bűncselekmény hatását tekintve az áldozatok 38%-ának életére nem volt nagy hatással a bűncselekmény, 1/3-a szerint közepesen és 27%-ának viszont jelentős hatást gyakorolt az életére.

Az esetek túlnyomó többségében (88%) nem térült meg az okozott kár.

14. ábra bűncselekmény elkövetésének megoszlása napszak szerint, forrás: Látenciakutatás, 2018

Az áldozattá válás következménye, hogy az áldozatok jobban el tudják képzelni, hogy a jövőben ismételten áldozattá válnak. Habár a félelem csak a válaszadók 18%-ánál jelent meg, mégis meghatározó az áldozati tapasztalat, hiszen a válaszadók nagy részénél megjelenik az ismételt áldozattá válás lehetősége.

Az áldozatok többségéről elmondható, hogy haragszik az elkövetőre, és 50 %-uk jellemzően akkor sem tekintene el az elkövető megbüntetésétől, ha az megtérítené az okozott kárt.

Veszélyek az interneten - közösségi platformok²⁰

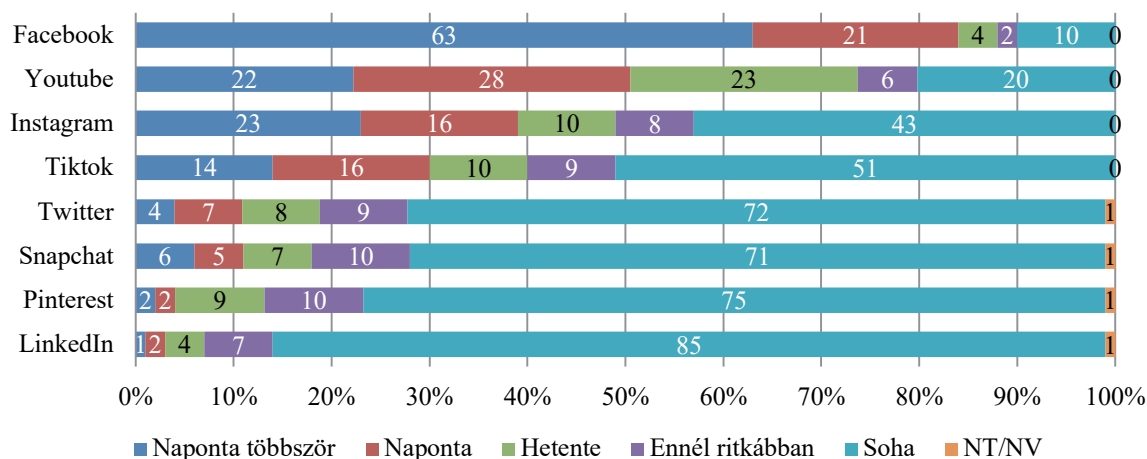
2020-ban Magyarországon 6 millió 780 ezer Facebook felhasználó volt regisztrálva, a legnépesebb csoport a 25-34 éves korosztályé (a felhasználók 24%-a), a 13-17 évesek adják a felhasználók legkisebb csoportját (4%) (Napoleoncat 2020). A Snapchat felhasználók száma 885 ezer, a Twitteré 433 ezer, a LinkedIn 1 millió regisztrált magyar felhasználóval rendelkezik (Datareportal 2020), továbbá 2,88 millió felhasználója van az Instagramnak (Statista 2021). A Magyarországon 2018 óta elérhető TikTok népszerűsége dinamikusan nőtt a fiatalok körében, a felhasználóknak csupán 4 százaléka 24 év feletti, a négytizede 15-18 év közötti 2020-ban (Statista 2021). A Be Social adatai szerint a 14-25 évesek által leggyakrabban használt közösségi médiaplatform a Messenger, amit az Instagram, a TikTok, a YouTube, a Facebook és a Snapchat követ (Be Social 2021). A szabadidejüket túlnyomórészt közösségi médiahasználatlal töltik, a lista második helyén a chat áll, amit a barátokkal találkozás követ, megelőzve a családi programokat. Kedvelt időtöltés még a streaming-szolgáltatók filmjei/ sorozatai, illetve a YouTube videók nézése.

2021 tavaszán a Facebook vezetősége felhívta a figyelmet egy tendenciára: a platform egyre kevésbé népszerű a tizenévesek és a fiatal felnőttek körében. A fiatal felhasználók kétszer annyi időt töltenek a TikTokon, mint a Facebookon és kétszer, háromszor annyi időt, mint az Instagramon. A Facebook háttérbe szorulásának egyik

²⁰ Fekete Mariann: Ifjúsági Szabadidőfelhasználás – az utolsó 20 év. In.: Nagy Ádám (Eds.) Magyar ifjúságkutatás 2020.

okaként a fiatal felnőtt felhasználók a platform tartalmát jelölték meg, amelyet negatívnak, hamisnak és félrevezetőnek tartanak. (Bloomberg 2021; Fortune 2021.) Ezek az adatok azt jelzik, hogy a különböző közösségi médiaplatformok felhasználói nem statikus csoport, hanem az adott platform stílusához igazodó, változékony, tartalom és szolgáltatásorientált tudatos felhasználók, akik az adott platformot meghatározott célokra használják.

Közösségi oldalak használata

15. ábra Közösségi oldalak használata, Forrás: Magyar Fiatalok 2020 Kérdések és válaszok - Fiatalokról, fiataloktól, 2020

Az internethasználók biztonságérzete közepes (egy egytől ötig terjedő skálán 3,3), de 16%-a nem érzi biztonságban az adatait. A válaszadók 3%-a vált internetes bűncselekmény áldozatává, a leggyakoribb eset, hogy vírus került a válaszadó számítógépre.

4.2.3. Magyar Fiatalok Kutatás 2020

A Magyar Fiatalok Kutatás 2020 magyarországi adatfelvétele 8000, 15–29 éves fiatal bevonásával készült, reprezentatívnak tekinthető terület, településtípusok, korcsoportok és nemek szerint.

Infokommunikációs helyzet

2000-ben a 15–29 évesek 9 százalékának volt, 2020-ban 93 százalékának van otthonában internetezési lehetőség. A trendek alapján jól azonosítható, hogy míg 2008-ig az internetezés szinte kizárólagos eszköze a számítógép volt, 2016-ra az internet-hozzáférés már meghaladta a számítógép elterjedtségét, 2020-ra ez a különbség megháromszorozódott.

2012-ben a 15–29 éves magyarországi fiatalok szűk harmadának volt okostelefonja, 2020-ra már szinte mindenkinek (97 %), és az eszközök 88 százalékához tartozott internetelőfizetés.

Otthon...				Saját...			
	2012	2016	2020		2012	2016	2020
vezetékes telefonon (előfizetéses)	27%	29%	33%	okostelefon	31%	85%	97%
számítógép (PC, laptop, tablet)	80%	85%	86%	mobiltelefon	62%	65%	10%
internet-hozzáférés (előfizetés)	74%	87%	93%	mobiltelefonján, okostelefonján internet előfizetés	50%	70%	88%
WIFI, otthoni vezeték nélküli internet	-	76%	87%	számítógép, PC	63%	55%	46%
internetre köthető televízió, okos (smart) TV	-	24%	50%	laptop, notebook	-	57%	67%
televíziós műsor előfizetés	-	84%	86%	tablet, táblagép	3%	25%	31%
streaming előfizetés (pl. Netflix, HBOGO, Apple Tv, Amazon Prime)	-	-	24%	játékkonzol	7%	12%	20%
				okosóra, aktivitásmérő	-	6%	22%
				elektromos bicikli/roller/hoverboard	-	-	5%

16. ábra Háztartás ellátottsága és saját eszközök, Forrás: Magyar Fiatalok 2020 Kérdések és válaszok - Fiatalokról, fiataloktól, 2020

4.2.4. „Bűnmegelőzés jelene és jövője” kutatássorozat

A Stratégia előkészítése céljából 2021 és 2022-ben egy kutatássorozat indult az új bűnmegelőzési stratégia előkészítése érdekében „**Bűnmegelőzés jelene és jövője**” címmel. A kutatás hét szakaszt foglalt magában.

Az első szakaszban Computer-Assisted Telephone Interviewing (CATI) módszerrel a magyar felnőtt lakosság megkérdezésére került sor. A minta 1000 főt foglalt magába. A kérdőív fókuszában a lakosság bűnmegelőzési ismeretei, valamint a bűnmegelőzés megítélése állt. A Stratégia megalapozása érdekében a kérdőívben szerepeltek a stratégia értékkelésével, valamint a bűnmegelőzés prioritásával kapcsolatos kérdések.

A második és harmadik szakaszban folytatódott a lakosság bűnmegelőzéssel kapcsolatos véleményének és megítélésének vizsgálata. Összesen nyolc darab fókuszcsoportos interjút készítettünk (a 19-25, 26-35, 36-45, 46-59 éves korcsoportokkal). A korcsoportos megoszlás segített érzékeltetni a bűnmegelőzés megítélése mögött rejlő okokat, valamint láthatóvá vált, hogy az eltérő korcsoportok számára más-más prioritások kerülnek előtérbe.

A kutatás negyedik szakasza a bűnmegelőzésben érintett szakemberekre fókuszált. Összesen négy darab fókuszcsoportos interjú készült a gyermekvédelemben, valamint a reintegrációban dolgozó szakemberekkel (szakterületenként 2-2 db fókuszcsoport).

A kutatás a gyermekvédelem, valamint a reintegráció jelenlegi működésének megítélésére irányult, valamint arra, hogy a szakemberek meglátása szerint milyen fejlődési lehetőségek azonosíthatóak.

A kutatás ötödik szakasza, a negyedik szakaszhoz hasonlóan, a szakemberek percepcióinak vizsgálatát tűzte ki célul, azonban a mélyebb ismeretek érdekében egyéni interjú módszer is alkalmazásra került. Összesen tíz darab egyéni interjú készült a bűnmegelőzésben érintett szakterületeken dolgozó szakemberekkel (például oktatás, gyermekvédelem, rendőrség stb.)

A hatodik és hetedik szakaszban a reintegráció témaköre került a középpontba, mely során húsz interjú készült. A kutatás célul tűzte ki annak vizsgálatát, hogy a fogvatartottak mit gondolnak a reintegrációról. A kutatás ún. megoldásfókuszú megközelítést alkalmazott, mely lehetővé tette, hogy az interjúk során a fogvatartottak arra fókuszáljanak, hogy mik lennének azok a körülmények, lehetőségek, amelyek segítenék őket a reintegrációjukhoz vezető úton.

A kutatások eredményeiből kirajzolódott, hogy a társadalom tagjai korcsoporttól függetlenül fontosnak tartják az NBS-ben megfogalmazott célokat, számukra kiemelten fontos a gyermekvédelem, valamint a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek és kompetenciák elsajátítása.

A szakemberekkel folytatott interjúk eredményei alapján hatalmas igény van arra, hogy a fiatal korosztály sajátosságait jobban megismerjék, valamint haladva a folyamatosan fejlődő világgal digitális kompetenciáikat fejlesszék. Igényként jelent meg továbbá a szakemberek között a jogi ismeretek bővítése, kommunikációs készségeik fejlesztése (a közös hang megtalálása a fiatalabb generációval), valamint a kábítószerrel kapcsolatos tudásuk elmélyítése.

A gyermekvédelem kapcsán megfogalmazódott, hogy a jelenlegi problémaközpontú tevékenység helyett prevenció fókuszú paradigmaváltásra lenne szükség. Az eredmények alapján – reagálva a folyamatosan megújuló kihívásokra – sokat fejlődött a gyermekvédelmi rendszer az elmúlt években, azonban maradtak még megoldásra váró problémák. Habár a jelzőrendszer létrejött és működése hatalmas előrelépés, ennek hatékonysága még nem tekinthető kielégítőnek. Emellett általános problémaként jelent meg a fiatalok agressziójával szembeni eszköztelenség érzés, valamint a fluktuáció.

A kutatásokból kirajzolódott, hogy a szakemberek a reintegrációt is prioritásként kezelik a bűnmegelőzés tekintetében. A szakemberek szerint a reintegrációt nehezítő körülmény a társadalom előítéletessége, a fogvatartottak jövőképe hiánya. Kiemelten fontos, hogy a fogvatartott szabadulás után milyen körülmények közé kerül. A sikeres reintegráció feltételének látták, hogy a szabadult fogvatartott támogató és stabil interperszonális kapcsolatokkal rendelkezzen, biztosítva legyen számára a megfelelő lakhatás, stabil munkahely, valamint a fogvatartás során folyamatosan fejlesztésre kerüljenek a készségei és a kompetenciái. Az említett feltételeken túl kiemelten fontos, hogy a társadalom hogyan viszonyul a korábbi fogvatartotthoz, ezért fontos feladatként jelenik meg a társadalom tagjainak érzékenyítése.

A szakemberek egyik fontos problémaként azt fogalmazták meg, hogy a programok finanszírozása projektalapú, és amikor a projektek befejeződnek, akkor a program is véget ér, nincs lehetőség a későbbiekben folytatni, akkor sem, ha egyébként a program eredményes volt. Célként megfogalmazódott meg a szakemberek esetében, hogy az országos stratégia mellett települési vagy intézményi szinten is megalkossák saját bűnmegelőzési stratégiájukat.

5. SZEREPLŐK A BŰNMEGELŐZÉSBEN

A bűnmegelőzésben az állami szervezetek mellett önkormányzatok, civil és egyházi szervezetek, a gazdasági élet szereplői, szélesebb értelemben a családok és maguk a polgárok vesznek részt. A bűnmegelőzés akkor lehet hatékony, ha a szereplők összehangolt működése által olyan intézkedéseket és beavatkozásokat tesznek, melyek egyszerre irányulnak a bűnözés, mint társadalmi jelenség mindhárom aspektusára: az elkövetőre, az áldozatra és a bűnalkalomra. A szereplők közötti összehangolt működést, valamint a bűnmegelőzési szemlélet érvényesülését az indokolja, hogy számos a bűnözést gerjesztő oknak a kezelése más szakpolitika, különösen a társadalompolitika eszközeivel valósítható meg.

Ha célként tűzzük ki például a fiatalok bűnözés megelőzését, akkor ahhoz komplex beavatkozás szükséges, mely tartalmazza a bűnmegelőzési szempontok mellett a gyermekvédelmi, az ifjúságpolitikai, az oktatáspolitikai és a családpolitikai eszközöket is.

A hazai szereplők mellett kulcsfontosságú a nemzetközi szervezetek bűnmegelőzési tevékenysége is, akik egyfelől iránymutatásokkal és ajánlásokkal orientálják a nemzeti kriminálpolitikát, így a bűnmegelőzési politikát, másfelől a jó gyakorlatok gyűjtése révén lehetőséget adnak új eszközök, megközelítésmódok elsajátítására.

5.1. Nemzetközi szervezetek tevékenysége a bűnmegelőzés területén

⇒ *Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ)*

Az ENSZ a bűnmegelőzés vonatkozásában holisztikus megközelítést követ, a bűnözés gyökereiként alapvetően az egyenlőtlenséget, szegénységet és diszkriminációt nevez meg, és egyértelműen szorgalmazza a tagállami, regionális és helyi szintű bűnmegelőzési stratégiák kidolgozását, mely tevékenységhez kész szakmai támogatást adni.

A Gazdasági és Szociális Tanács (a továbbiakban: ECOSOC) funkcionális bizottságként megalakított Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Bizottság a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás területén az ENSZ legfontosabb szakpolitikai döntéshozó szerve. Irányítja az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatalát (a továbbiakban: UNODC) és az ENSZ Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Programját (a továbbiakban: The UN Crime Programme), valamint emellett az ENSZ bűnmegelőzési kongresszusainak előkészítő fóruma.

A UNODC kiemelt területe – a büntető igazságszolgáltatási reformok mellett – a bűnmegelőzés, azon belül is kiemelt terület a városi bűnmegelőzés és a bűnismétlés megelőzése. Szorosan együttműködik a Bűnmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Bizottsággal (a továbbiakban: CCPCJ), amelynek feladata a vonatkozó ENSZ normák kialakítása és folyamatos felülvizsgálata, továbbá a tagállamok közötti tudás-, tapasztalat- és információcsere biztosítása.

Az 5 évente megrendezésre kerülő bűnmegelőzési kongresszus fórumot biztosít az államok közötti, kormányközi szervezetek, civil szervezetek, továbbá különböző területek gyakorlati szakemberei és kutatói közötti eszmecsere; a kutatási, a jogi és a szakpolitikai fejlemények tapasztalatcseréjére; a bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás területén felmerülő trendek és témakörök azonosítására.

Az ENSZ jelentései rámutatnak arra, hogy a hatékonyan működő közösségi bűnmegelőzés irányelveiből kiindulva, a bűnmegelőzés nemcsak a bűnelkövetővé, valamint áldozattá válás megelőzését tűzi ki célul, hanem hozzájárul a fejlődéshez, pozitív hatást gyakorol a lakosság biztonságérzetére és életminőségére, illetve erősíti az emberi jogok tiszteletét.

Az ECOSOC ajánlása alapján a bűnmegelőzésnek minden körülmények között szigorú összhangban kell lennie az emberi jogok nemzetközi követelményeivel, tiszteletben kell tartania a jogállamiságot, az egyének szabadságát, a törvény előtti egyenlőséget, valamint a tisztességes eljárás követelményét, meg kell felelnie az arányosság elvének, illetőleg törekednie kell a stigmatizáció, valamint a diszkrimináció elkerülésére.

⇒ *Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a továbbiakban: EBESZ)*

Az EBESZ alapvető feladata az európai biztonság és stabilitás megőrzése, amely megvalósítása közvetetten segíti a bűnmegelőzési célok elérését. Számos, a bűnmegelőzés és büntető igazságszolgáltatás szempontjából releváns EBESZ ajánlás és kézikönyv létezik, így például a közösségi rendszet gyakorlati aspektusairól, a romákkal szembeni konfliktusok kezeléséről vagy a gyűlölet-bűncselekmények megelőzéséről.

⇒ *Európa Tanács (a továbbiakban: ET)*

Az ET nem foglalkozik külön bűnmegelőzéssel, a bűnözés elleni küzdelmet egységesen kezeli. Egyes kiemelt, átfogó témákkal (terrorizmus elleni küzdelem, kiberbűnözés, korrupció, kábítószer elleni küzdelem) természetesen elkülönítetten foglalkozik, ugyanakkor minden esetben megpróbálja összekötni a releváns, kapcsolódó területeket. A fentiek mellett az ET nemzetközi egyezményeken keresztül segíti elő az emberi jogok érvényre jutását, mint például a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról vagy a kiberbűnözésről szóló egyezmény. Figyelemmel kíséri a tagállamok előrehaladását ezeken a területeken, és független szakértői monitoring testületeken keresztül ajánlásokat is megfogalmaz.

Az ET az európai büntetőpolitikáról szóló ajánlásával kimondja, hogy a bűnözésre adott minden reakciónak meg kell felelnie a jogállami demokratikus követelményeknek, valamint az emberi jogi garanciáknak.

⇒ *Európai Unió tevékenysége a bűnmegelőzés terén*

Az EU Működéséről szóló Szerződés 84. cikke lehetőséget ad az Európai Parlamentnek (a továbbiakban: EP) és az EU Tanácsának, hogy rendes jogalkotási eljárás keretében rendelkezzen a bűnmegelőzés terén a tagállami intézkedések előmozdítására és támogatására, azonban a harmonizálás előmozdítására hatáskörrel nem rendelkezik. A bűnmegelőzési szakterületen az EU tehát alapvetően a tagállamok közötti tapasztalatok és gyakorlatok megosztására koncentrál, amelyben kiemelt figyelmet kapnak a sérülékeny társadalmi csoportok (pl. gyermekek, családon belüli erőszak áldozatai, emberkereskedelem áldozatai).

Az EU Tanácsának feladata a tagállami szakpolitikák koordinálása több területen, amelyből a bel- és igazságügyi politika, az oktatási, ifjúság-, kulturális és sportpolitika és a foglalkoztatáspolitikai iránymutatásai, ajánlásai közvetve hatnak a bűnmegelőzésre.

Az EP egyes bizottságai (pl. Foglalkoztatási és Szociális Bizottság, Kulturális és Oktatási Bizottság, Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottság, Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság) közvetlenül foglalkoznak a bűnözés okait kiváltó társadalmi problémák megoldásával. A bizottságok mellett közös munkacsoportok is vannak, hogy nem hivatalos eszmecseréket tartsanak a különböző kérdésekkel kapcsolatban, amelyek közül több is az egyes sérülékeny társadalmi csoportokra fókuszál.

⇒ *EUCPN*

Az EU keretei között az általános bűnmegelőzés, mint szakpolitikai terület a bel- és igazságügyi együttműködésen belül elsősorban az EUCPN tevékenysége révén jelenik meg. Az EUCPN-ben Magyarországot 2017 óta az NBT képviseli.

A 2001-ben felállított és jelenleg a 2009/902/IB tanácsi határozat alapján működő EUCPN feladata, hogy az európai bűnmegelőzési stratégiát figyelembe véve támogassa és figyelemmel kísérrje a bűnmegelőzési tevékenységet nemzeti és helyi szinten. Az EUCPN elősegíti és támogatja az együttműködést, a tudásmegosztást a bűnmegelőzés szereplői között, gyűjti és megosztja az ígéretes gyakorlatokat, szaktudásával támogatja az EU Tanács és a Bizottság munkáját, valamint a tagállamok által elfogadott többéves stratégia és intézkedési terv alapján végzi a munkáját. A 2021-2025 közötti időszakra szóló stratégia két nagy célkitűzése a tudományos bizonyítékokon alapuló bűnmegelőzés elősegítése és támogatása, valamint az EUCPN belső működésének fejlesztése.

Az EUCPN és rajta keresztül a tagállami bűnmegelőzési szervek szakmai együttműködés keretében az alábbi nemzetközi szervezetekkel dolgoznak együtt:

- CEPOL (The European Union Agency for Law Enforcement Training – EU Bűnüldözési Képzési Ügynöksége): Képzések révén támogatja az európai és nemzetközi bűnüldözési együttműködést.
- EFUS (The European Forum for Urban Security): 17 európai országot, és 250 nemzeti szervezetet tömörítő szakmai fórum, amely a településbiztonság témakörén keresztül kapcsolódik a bűnmegelőzéshez.
- ENAA (The European Network on the Administrative Approach): A szervezett bűnözés megelőzésének, üldözésének lehetőségeit kutatja a különböző közigazgatási és közszolgáltató szereplők bevonásával.
- EUROPOL (European Police Office): Az EU tagállamai rendvédelmi szerveinek együttműködése a nemzetközi bűnözés és terrorizmus elleni küzdelemben. Az EUCPN kiemelt figyelmet fordít az EUROPOL által meghatározott, kiemelt együttműködési területek bűnmegelőzési vetületeire (pl. terrorizmus, nemzetközi kábítószer-kereskedelem és pénzmosás, szervezett csalás, az euró hamisítása, emberkereskedelem).
- ICPC (The International Centre for the Prevention of Crime): Figyelemmel kíséri és konferenciákon, egyéb tudásmegosztó platformokon hirdeti az ígéretes bűnmegelőzési gyakorlatokat Észak-Amerikából és Európából.

5.2. Hazai bűnmegelőzés szereplői

Bűnmegelőzés koordinálása

NBT

A Kormány 2011-ben létrehozta a hazai bűnmegelőzés csúcsszervét, az NBT-t, melybe számos kormányzati, önkormányzati és civil szervezet delegál tagot. A szervezet alapvető célja a közrend erősítése, a közterületek biztonságának fokozása, a bűnözés mennyiségi visszaszorítása és csökkentése, a bűnözéssel okozott károk és negatív hatások enyhítése, a családok biztonságának növelése – végső soron az állampolgárok biztonságérzetének javítása. Feladata a bűnözés visszaszorítása, a bűnözést kiváltó jelenségek, a bűnalkalmak és a bűnelkövetők ellen történő következetes fellépés érdekében tett intézkedéseinek erősítésére, továbbá a bűnmegelőzés új modelljének hatékony működtetése, valamint a bűnmegelőzés érdekében szükséges cselekvési tervek kidolgozásának és végrehajtásának koordinálása. Az NBT feladatait a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról szóló 1087/2011. (IV.12.) Kormányhatározat nevesíti. A konkrét célokat, az azok megvalósításához rendelt eszközöket, forrásokat, felelősöket, közreműködőket, határidőket és teljesítési indikátorokat kétéves ciklusokat felölelő intézkedési tervek tartalmazzák.

Vármegyei Bűnmegelőzési Tanácsok

Az utóbbi években vált láthatóvá a törekvés a bűnmegelőzés hálózatszerű felépítésére. Négy vármegyében alakultak vármegyei bűnmegelőzési tanácsok, melyek a bűnmegelőzésért tenni köteles és tenni tudó szervezetek munkáját koordinálják. A vármegyei tanácsok létrehozása elősegíti, hogy a helyi problémákra helyi szinten szülessenek válaszok, erősítsék a bűnmegelőzésben részt vevő szereplők közötti együttműködést, és elkészüljenek a helyi sajátosságokat, kihívásokat és lehetőségeket számba vevő vármegyei bűnmegelőzési stratégiák. Jelenleg Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád és Győr-Moson-Sopron vármegyében működik az NBT szakmai irányításával vármegyei bűnmegelőzési tanács. A cél az, hogy Magyarország minden vármegyéjében alakuljon ilyen szervezet.

Minisztériumok részvétele a bűnmegelőzési munkában

A bűnmegelőzésben kiemelt szerepet töltenek az egyes szakpolitikák irányításáért és koordinálásáért felelős minisztériumok, amely szakpolitikai területekkel való eredményes együttműködés elengedhetetlen feltétele a hosszú távon is sikeres bűnmegelőzésnek.

Ezen szakpolitikák közül a bűnmegelőzés szempontjából kiemelten fontos a rendészet, a büntetés-végrehajtás, a helyi önkormányzatok, a társadalmi felzárkóztatás, a kábítószer-megelőzés és a kábítószerügyi koordináció, a gyermekek és az ifjúság védelme, a köznevelés, a szociálpolitika, az igazságügy, az áldozatsegítés, a családpolitika, a felsőoktatás, a gyermek- és ifjúságpolitika, a foglalkoztatáspolitikai, a felnőttképzés, a közlekedés, az építésügy, fővárosi és vármegyei kormányhivatalok irányítása és a szakképzés.

Az Áldozatsegítő Szolgálatokat a Kormányhivatalok működtetik, szakmai felügyeletüket azonban az Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: IM) látja el. Az IM az Áldozatsegítő Stratégiában megfogalmazott céloknak, valamint az áldozatsegítés rendszerének fejlesztéséről szóló 1645/2019. (XI.19.) Korm. határozatnak megfelelően a legtöbb megyében már létrehozta az Áldozatsegítő Központokat. Az Igazságügyi Minisztérium legkésőbb 2025-re országos hálózattá bővíti az Áldozatsegítő Központok rendszerét és kialakította az áldozatok közvetlen elérésén alapuló állami áldozatsegítési ún. „opt-out” rendszert, és az áldozatok szélesebb körű elérése és edukációja érdekében médiakampányokat folytat. A területi pártfogó felügyelői szolgálatok úgyszintén a fővárosi és vármegyei kormányhivatalokban működnek és szakmai irányításukat az IM látja el. Az IM szakpolitikai célja a bűnismétlés kockázatának kezelésére alkalmas eszközök körének bővítése, és a helyreállító igazságszolgáltatási szemlélet, módszerek minél szélesebb körben történő alkalmazásának támogatása.

Kormányhivatal

Gyámhivatal

A gyermekvédelem célja legáltalánosabban a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése. Nem lehet kijelenteni, hogy a gyermekvédelem közbiztonsági célt követne, azonban fontos látni, hogy ez a tevékenység – még ha indirekt módon is – a bűnelkövetővé válás kockázati tényezőire irányul, a gyámhivatal szerepe a gyermekvédelmi rendszerben elengedhetetlen, hiszen az illetékességi területén élő gyermekek esetén eljárást indíthat a gyermek kérésére és/vagy érdekében, a gyermekjóléti központ javaslatára és a jelzőrendszeri tagok jelzésére, illetve névtelen jelzésekre. A gyámhivatal az eljárás során javaslatot kér, környezettanulmányt készít a gyermek lakhelyén, tárgyalást tart, majd határozatot hoz. A gyermek veszélyeztetettségének mértékétől, valamint a gyermekről és családjáról rendelkezésre álló információk alapján dönthet az eljárás megszüntetéséről, a gyermek védelembe vételének elrendeléséről, fenntartásáról vagy megszüntetéséről, illetve egyéb hatósági intézkedést foganatosít.

Pártfogó Felügyelői Szolgálat

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnismétlés csökkentése. A pártfogó felügyelő a közösségi büntetések végrehajtásával, az elkövető közösségben történő ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség biztonságának, védelmének erősítését; támogató tevékenységével

növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat beavatkozásai elősegítik, hogy az elkövetők felelősséget vállaljanak az általuk okozott sérelmekért, az áldozat és a közösség szükségletei érvényesüljenek, az állampolgárok bizalma a büntető igazságszolgáltatás iránt növekedjen. Magyarországon a szabadságelvonnással nem járó, ún. közösségi szankciók végrehajtásáért a pártfogó felügyelői szolgálat felelős (felfüggesztett szabadságvesztés, próbára bocsátás, feltételes ügyészi felfüggesztés, jótételi munka, javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás mellett elrendelt vagy megállapított pártfogó felügyelet, közérdekű munka). A bűncselekménnyel vagy a szabálysértéssel okozott sérelem helyreállítását fókuszba helyező helyreállító igazságszolgáltatási eszközök alkalmazása, azaz büntető- és szabálysértési ügyekben a közvetítői eljárás lefolytatása szintén a pártfogó felügyelők tevékenységi körébe tartozik. A pártfogó felügyelők fontos szerepet töltenek be továbbá a fiatalkori bűnözés kezelésében, illetve megelőzésében a gyermekvédelem rendszerében ellátott feladataik által. A pártfogó felügyelők feladata a megelőző pártfogás (mint gyermekvédelmi intézkedés) végrehajtása, és a megelőző pártfogás elrendelése szükségességének felmérését célzó környezettanulmány és kockázatértékelés elkészítése.

Áldozatsegítő Szolgálat

Az áldozatsegítő szolgálatok az áldozatot a szükségletének megfelelő módon és mértékben hozzásegítik alapvető jogai érvényesítéséhez, az egészségügyi, egészségbiztosítási ellátások és a szociális ellátások igénybevételéhez, illetőleg indokolt esetben azonnali pénzügyi segítyt nyújtanak, és állami kárenyhítésről döntenek. Emellett, amennyiben jogi segítségre van szükség, az áldozatsegítő szolgálat az ügyfelet a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz irányítja, ahol biztosítják számára a megfelelő jogi képviseletet.

Önkormányzatok

Az önkormányzatoknak aktív, kezdeményező szerepet kell játszaniuk a helyi közösség biztonságát szolgáló tervek elkészítésében és végrehajtásában. Kezdeményező szerepük van a helyi jelzőrendszerek, a legkülönbözőbb együttműködési formák szervezésében, a helyi bűnmegelőzési programok koordinálásában, végrehajtásában, valamint folyamatossá értékelésében. A helyi önkormányzat ösztönzi és motiválja a helyi közösség szakmai és civil önszerveződéseit, működteti a közterület-felügyeletet. Fontos szerepet tölthet be a társadalmi igények megfelelő becsatornázásával a bűnmegelőzés együttműködési rendszerében.

Az építészeti eszközökkel segített bűnmegelőzésben az önkormányzatok, mint a területrendezésért, településfejlesztésért felelős hatóságok elengedhetetlen szerepet játszanak. Hatósági jogkörében ugyancsak meg kell említenünk az önkormányzatok szerepét a helyi intézmények, gazdasági szereplők működésének szabályozásával kapcsolatosan, valamint fenntartóként jelentős befolyása van az adott település szociális ellátórendszeréhez.

Bűnűldözés és büntető igazságszolgáltatás

A rendőrség

A bűnmegelőzés területén a rendőrség vitathatatlanul fontos szerepet tölt be.

A rendőrség alapfeladatai ellátása révén hiteles, pontos képet alakít ki a bűnözés, mint társadalmi jelenség mennyiségi és minőségi jellemzőiről, alakulásáról, morfológiai sajátosságairól. A rendőrség mindezek mellett speciális bűnmegelőzési alegységeket is működtet.

A rendőrség bűnmegelőzési alegységei tevékenységüket elsősorban a gyermek- és ifjúságvédelem, a kábítószer-megelőzés, a megelőző vagyonvédelem, a kapcsolati erőszak megelőzése, a közösségi és virtuális tér védelme, valamint az áldozatvédelem területére fókuszálva fejtik ki. Ennek során a rendőrség folyamatosan együttműködik az állami- és önkormányzati szervekkel, a társadalmi és a gazdasági élet szereplőivel, továbbá a civil szervezetekkel. A bűnmegelőzési szakemberek különböző oktatásokat szerveznek és tartanak mind külső szakembereknek, együttműködő partnereknek, mind pedig a rendőrség munkatársainak.

A büntető igazságszolgáltatás

A büntető igazságszolgáltatás a bíróságon és az ügyészségeken keresztül (a generális és speciális prevenció révén) fejt ki megelőző hatást. A generális prevenció esetében megkülönböztethetünk pozitív és negatív oldalt. A pozitív oldal esetén a büntetés kiszabása megerősíti a társadalomban kívánatos magatartásokat, míg a negatív oldal azt az üzenetet hordozza, hogy a tilalmazott magatartások büntetendők, tehát a büntetéstől való félelmet erősíti. A visszatartó hatás eredményessége azonban nem a szigorú büntetésekből rejlik, sokkal inkább a gyors, a tettel arányos és elmaradhatatlan büntetésben. A speciális prevenció esetében a büntetés magára az elkövetőre van hatással, a további bűnelkövetés megakadályozását célozza meg, hiszen minden olyan egyedi ügyben alkalmazott büntetés, amely tekintettel van a bűnismétlés veszélyének csökkentésére, bűnmegelőzési hatású. A büntető igazságszolgáltatás gyors és hatékony működése erősíti a polgárok igazságszolgáltatásba vetett hitét is.

Büntetés-végrehajtás

A büntetés-végrehajtási szervezet elsődleges feladata a letartóztatás és a szabadságvesztés büntetések végrehajtása. Minden olyan büntetés-végrehajtásban alkalmazott módszer, amely a bűnelkövetők társadalmi integrációja érdekében valósul meg, csökkenti a bűnismétlés esélyét, tehát a bűnmegelőzés célját szolgálja. A fogvatartottak szociális körülményei, iskolai végzettsége és szakképzettségi adottságai kedvezőtlenebbek

az átlagpopulációhoz képest, ezért a büntetés-végrehajtás során kiemelten fontos a készség- és kompetenciafejlesztés.

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő olyan hivatalos személy, aki a végrehajtja a törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyeletet, továbbá aktívan és hatékonyan részt vesz az elítéltek szabadulásra történő felkészítésében, valamint segítséget nyújt a szabadult elítéltek részére a társadalomba való visszailleszkedésükben.

Nevelési-oktatási intézmények

A nevelési-oktatási intézmények dolgozói kiemelkedő szerepet töltenek be a bűnmegelőzésben. Az óvónők, tanárok, gyermekvédelmi felelősök, iskolaorvosok, védőnők, szociális munkások, iskolapszichológusok, kollégiumi nevelőtanárok nemcsak a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaiként, hanem mint a nevelés, egészségfejlesztés és -megőrzés, a bűnmegelőzési információk közvetítői is részt vesznek a prevencióban.

A nevelés maga a bűnmegelőzés egyik alaptevékenysége, hiszen a biztonsággal és annak megőrzésével kapcsolatos információkat, attitűdöket, magatartásformákat a gyermekek és fiatalok nevelése folytán lehet a leghatékonyabban elsajátíttatni. Emellett az iskola, mint másodlagos szocializációs színtér megfelelő erőforrásokkal képessé válhat a szocializációs hiányosságok ellensúlyozására. Képesek lehetnek a bűnelkövetővé válás kockázati tényezőit ellensúlyozni, valamint erősíteni az úgynevezett protektív tényezőket. Jelzőrendszeri tagként a bölcsődék, óvodák és iskolák képesek idejekorán észlelni a gyermek veszélyeztetettségét, és jelzéssel élni annak érdekében, hogy minél korábban megtörténjen a szakszerű, korai beavatkozás.

Felsőoktatási intézmények

A felsőoktatási intézmények rendelkeznek azzal a potenciállal, hogy a szakemberképzés során átadják a megfelelő bűnmegelőzési szemléletet, és a komplex társadalmi jelenségek értelmezésének képességét, amely elengedhetetlen a prevenció munkájához. Tekintettel arra, hogy a bűnmegelőzés tárcákon átívelő szakpolitika, kulcsfontosságú, hogy a különböző szakpolitikákat képviselő szakemberek azonosítsák saját tevékenységük bűnmegelőzési aspektusait és lehetőségeit annak érdekében, hogy megfelelő módon tudják támogatni az ideális bűnmegelőzési hálózat működését, el tudják végezni a szakmájukhoz tartozó bűnmegelőzési feladatokat.

A tudásalapú bűnmegelőzés elvéből kiindulva, a prevenció intézkedéseket a legújabb kutatási eredményekre tekintettel kell meghatározni, melyben kiemelt jelentőségűek a felsőoktatási intézmények, hiszen számos képzés magába foglalja a társadalomtudományi kutatáshoz szükséges ismeretanyagot.

Gyermekvédelmi és szociális intézményrendszer

A gyermekvédelmi intézményrendszer, azon belül a **gyermekjóléti szolgálatok** a gyermekek érdekét védő speciális személyes szolgáltatást nyújtanak, amelynek célja a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése. Ennek érdekében a gyermekjóléti szolgálatok gondozó tevékenységet (különösen családgondozást), ellátások közvetítését (például pszichés segítség, jogi tanácsadás, szülő kompetenciaerősítés) és szervező tevékenységet is végeznek. A gyermekjóléti szolgálatok és központok kiemelt szerepet játszanak a bűnmegelőzésben, hiszen a veszélyeztetettség tényezői és a bűnelkövetővé válás kockázati tényezői számos párhuzamot mutatnak. Habár a gyermekvédelem fókuszában nem a bűnmegelőzés áll, tevékenysége – sok más pozitív hatás mellett – a bűnmegelőzés területén is jelentős.

A 2018-ban bevezetett **óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység** működése új utakat nyitott a prevenció tekintetében. Az óvodai és iskolai segítő szolgáltatás olyan preventív tevékenység, amely elősegíti az óvodás- és iskoláskorú gyermekek képességeinek, lehetőségeinek kibontakozását, szociális kapcsolataik és társadalmi integrációjuk javításával.²¹ E tevékenység leginkább az elsődleges prevencióhoz kapcsolódik, hiszen a foglalkozásokon minden gyermeket elérnek.

Feladatai közé tartozik továbbá a szakmai segítségnyújtás a gyermekek, tanulók, szülei és pedagógusok számára annak érdekében, hogy képessé váljanak felismerni és jelezni a gyermeknél észlelt változások háttérében meghúzódó problémákat. Az óvodai és iskolai szociális segítő tagjai a jelzőrendszernek, ezáltal feladatuk közé tartozik a jelzőrendszer hatékony működésének segítése.

A **gyermekek átmeneti gondozását nyújtó intézmények, a helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona, a családok átmeneti otthonai** igénybevitelére kizárólag a szülő kérelmére és beleegyezésével kerülhet sor. Ezen ellátási formák célja a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő ellátás, gondozás, nevelés és lakhatás biztosítása. Az ellátás jellemzően a felmerült probléma fennállásáig, de maximum 12 hónapig tart.

A **javítóintézetek** feladata a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok intézeti ellátása, nevelése, reszocializációja, hozzájárulva ezzel a bűnismétlés csökkenéséhez.

A szociális ellátórendszerhez tartoznak az idősek ellátó, különböző szolgáltatásokat biztosító **gondozási központok**. Prevenció szempontjából fontosak az idős klubok, amik mintegy fórumként segítik az idősek

²¹ Máté Zsolt (2018). Iskolai szociális munka, Párbeszéd 3. évf. 2. sz.

információhoz való hozzájárulását (például „unokázós” családokra való figyelmeztetés), emellett lehetőséget teremtenek különböző bűnmegelőzési programok biztosítására.

Egészségügyi ellátórendszer

Az egészségügyi ellátórendszer tagjai (a védőnői szolgálat, a háziorvosok, a pszichológusok és pszichiáterek és a szakorvosok) fontos szerepet töltenek be a veszélyeztetettség észlelésében, a jelzőrendszer működtetésében és áldozattá válás esetén a terápiás ellátásban.

A **háziorvosok** képesek meglátni olyan testi vagy viselkedésbeli jeleket a gyermekben, melyek bántalmazásra utalhatnak, elősegítve ezzel a bántalmazás látenciájának csökkenését. Emellett a gyermek egészségét érintő problémák, például magas számú, igazolt iskolai hiányzás, illetve az egészségügyi ellátás elhanyagolása vagy visszautasítása során a gondozási folyamatban elengedhetetlen a háziorvosok tudása és együttműködése.

A bűnelkövetővé válás valószínűségét hatékonyan csökkentik a házi látogatási programok, melyek fő eleme a tanácsadás, a támogatás nyújtása, a gyermeknevelési módszerek javítása²². Hazai viszonylatban ezen feladatok leginkább a **védőnő** tevékenységében jelennek meg, hiszen ők veszélyeztetettségétől függetlenül, minden gyermekről rendelkeznek információval, a rendszeres látogatások során nyomon követik a gyermek fejlődését, és tanácsaikkal segítik a szülők gyermekgondozási ismereteinek bővítését.

A **pszichológusok**, **pszichiáterek** és **mentálhigiénés szakemberek** képesek segítséget nyújtani a családtagoknak a traumák feldolgozásában (például áldozati tapasztalat esetén), bántalmazott szülő esetén segíthetik az elválás folyamatát és minden olyan elakadást az egyénben, amely hatással lehet későbbi életére.

Egyházak és vallási közösségek

A magyarországi bevett egyházak és vallási közösségek a társadalom kiemelkedő fontosságú értékordozó és közöseteremtő tényezői, amelyek hitéleti tevékenységük mellett nevelési, oktatási, felsőoktatási, egészségügyi, karitatív, szociális, család-, gyermek- és ifjúságvédelmi, kulturális, környezetvédelmi, sport- és más tevékenységükkel, valamint a nemzeti tudat ápolásával is jelentős szerepet töltenek be a nemzet életében. Az egyházi szervezetek aktívan vesznek részt az ún. terápiás közösségek, rehabilitációs szolgáltatások működtetésében. Az egyházak egyéb missziós tevékenységük során megkülönböztetett figyelmet fordítanak a szociálisan hátrányos helyzetűek felzárkózását segítő munkára. Az egyházak lehetőséget teremtenek a szemléletformálásra, a tolerancia növelésére, valamint a szociális érzékenység kiterjesztésére.

Civil szervezetek, kulturális intézmények

A civil szervezetek a társadalmi kohézió fontos építőkövei. A bűnmegelőzés tekintetében számos szervezet rendelkezik az állami szereplőket meghaladó tudásbázissal, emellett kiterjedt kapcsolati tőkéjük, hitelességük komoly potenciált jelent. A civil szervezetek olyan társadalmi csoportokat és személyeket is képesek megszólítani, amelyek sok esetben érdektelenek vagy ellenségesek az állami szereplőkkel szemben. Emellett fontos az oktatási, képzési, áldozatsegítő szerepük, amellyel aktívan tudják támogatni a bűnmegelőzési tevékenységet.

A sport szakszövetségek, sportegyesületek, sportiskolák és sportlétesítmények fontos bűnmegelőzési szerepet töltenek be, hiszen segítik a hasznos szabadidő eltöltését, valamint pozitív hatással vannak az énképre és a szociális kompetenciákra is.

A kulturális intézmények, mind a prevencióban, mind a reintegrációban fontos szerepet töltenek be, hiszen számos olyan programot szerveznek, melyek rendszeresen biztosítják a hasznos szabadidő eltöltését. A közművelődési intézményekben számos fiatal vesz részt különböző zenei, képzőművészeti vagy kreatív foglalkozásokon, így ki tudják bontakoztatni képességeiket.

Polgárórság

Az Országos Polgárőr Szövetség alá tartozó polgárőr egyesületek önkéntesekből állnak. Alapfeladatként a helyi közrend és közbiztonság védelmét, valamint a bűnmegelőzésben való közreműködés érdekében közterületi járőrszolgálatot, figyelőszolgálatot, a közúti baleset helyszínén, valamint bölcsőde, óvoda, általános és középiskola közvetlen közelében jelzőőri tevékenységet látnak el. Közreműködnek a környezetvédelemben, a baleset-megelőzésben, a fogyatékosokkal élő személyek és az áldozatok védelmében.

Gazdasági élet szereplői

A társadalom önvédelmi képességének javítása érdekében jelentős feladatai vannak a gazdasági élet szereplőinek.

Megoldandó feladat a motivációs és támogatási rendszere azoknak a vállalkozásoknak, amelyek a bűncselekmények vagy devianciák következtében a marginalizáció veszélyébe került emberek integrációjának elősegítésére képesek. A közbiztonság, mint kollektív, össztársadalmi termék egyszersmind piaci értelemben felfogható, forintban kifejezhető előnyökkel kecsegtető kategória is. A jó közbiztonságú térségeknek jobb a lakosságmegettartó ereje, nagyobb a munkaerő- és a tőkevonzó képessége, jellemzően nagyobb értéket képesek előállítani.

²² Farrington, David (1994). *Early Developmental Prevention of Juvenile Delinquency*. RSA Journal 142(5454):22-34.

Kiemelendő, hogy a gazdasági élet szereplői számára egyre fontosabb a társadalmi felelősségvállalás, amelynek vonzó és piaci értelemben is hatékony területe a bűnmegelőzés, kiemelten a korai iskolaelhagyás megelőzése, a szakmák elsajátítása stb.

Családok

A család, mint elsődleges szocializációs színtér, valamint a szülők a nevelés által kulcsfontosságú szerepet töltenek be a társadalmi normák elfogadásában, valamint olyan kulcsfontosságú készségek erősítésében, mint például a szabálykövetés, a kommunikáció, a probléma- és konfliktusmegoldás. A családi körülmények, a szülők nevelési stílusa, magatartása jelentős hatással vannak a gyermek fejlődésére.

A család azonban számtalan kockázati tényező forrása is lehet. Az alacsony szülő-gyermek kötődés, a nem megfelelő nevelési elvek alkalmazása, például túl szigorú vagy túl engedékeny, valamint a következetlen nevelés kockázati tényezőt jelentenek egy gyermek életében.²³

A gyermeknevelési problémák két leg súlyosabb típusa az elhanyagolás és a bántalmazás, amelyeknek súlyos következményei vannak a gyermek későbbi életére nézve. Kutatások arra is rámutattak, hogy a bántalmazás esetén a következmények inkább az egyénre nézve károsak, mintsem a társadalomra.

Az elhanyagolás esetében azonban a gyermek viselkedése a figyelem elérésére irányul, ezért nagyobb valószínűséggel követ el normasértő cselekményt, mint egy bántalmazott gyermek.²⁴ Meghatározó tehát, hogy a gyermek milyen magatartásokkal, mintákkal találkozik nevelkedése során.²⁵ Nem csupán a szülők által elmondott és alkalmazott nevelési módszerek kulcsfontosságúak, hanem az általuk mutatott minta is.

Az egyén szerepe

Az egyén maga is sokat tehet a biztonságáért. A nyitva felejtett bejárati ajtó, az őrizetlenül hagyott kerékpár, a táskából, zsebből kikandikáló telefon és pénztárca, a pulton felejtett tárcsa mind-mind növelik az áldozattá válás valószínűségét. Habár fontos az egyén döntése (például beszáll-e ittas sofőr mellé a kocsi, hogy bezárja-e a kaput és a bejárati ajtót, őrizetlenül hagyja-e értékeit), a körülmények jelentős mértékben befolyásolhatják az egyén döntési mechanizmusait.

6. A STRATÉGIA KIEMELT BEAVATKOZÁSI TERÜLETEI

A Stratégia a bűnözést, mint társadalmi jelenséget komplexen kívánja megelőzni, ezért a megjelölt beavatkozási területek magukba foglalják a bűnelkövetés mindhárom aspektusát: az elkövetővé válás, az áldozattá válás és a bűnalkalom dimenzióját.

Tekintettel arra, hogy a bűnelkövetővé és áldozattá válás, valamint más társadalmi devianciák okai és reprodukciós folyamata szorosan összefüggenek, a stratégia három pillért jelöl meg, melyek:

- I. Környezetfejlesztés,
- II. Edukáció,
- III. Horizontális intézkedések.

A Stratégia tíz éves időtávja alatt a két évente készülő intézkedési tervek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a korábbi felépítés és intézkedések felülvizsgálatát követően új szerkezet és intézkedések kerüljenek meghatározásra.

Alapvetően a korábbi NBS pillérei megfelelőek voltak, ám nehézséget jelentett az egyes intézkedések besorolása ezekben a kategóriákba, mivel a prioritások sok helyen átfedték egymást. A több pillérhez tartozás már horizontálissá tette az intézkedést, ami pedig kiüresítette az eredetileg meghatározott pillér rendszert. Éppen ezért a 2024-34-re készített bűnmegelőzési stratégiában új pilléreket, célterületeket határoztunk meg a rendszer tartóoszlopainak.

²³ Farrington, David (1994). *Early Developmental Prevention of Juvenile Delinquency*. RSA Journal 142(5454):22-34;

Farrington David P. and Rolf Loeber (2000). *Epidemiology of Juvenile Violence*. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 9(4):733-748;

Shader, Michael (2003). *Risk Factors for Delinquency: An Overview*. Washington, DC: U.S. Department of Justice <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/frd030127.pdf> utolsó letöltés időpontja: 2022.03.04.

²⁴ Farrington David P. and Rolf Loeber (2000). *Epidemiology of Juvenile Violence*. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 9(4):733-748.

Hawkins J. David, Herrenkohl, Todd I., Farrington, David P., Brewer, Devon, Richard F. Catalano, Tracy W. Harachi and Lynn Cothrens (2000). *Predictors of Youth Violence*. OJJDP Juvenile Justice Bulletin, U.S. Department of Justice.

Shader, Michael (2003). *Risk Factors for Delinquency: An Overview*. Washington, DC: U.S. Department of Justice <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/frd030127.pdf> utolsó letöltés időpontja: 2022.03.04.

²⁵ Borbíró Andrea (2009). Társadalmi bűnmegelőzés Magyarországon. In: Borbíró A. és Kerezi K. (szerk.) *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I.*, Budapest: Igazságügyi Minisztérium, pp. 109-186.

Farrington, David P., Ohlin, L., and Wilson, J. Q. (1986). *Understanding and controlling crime*. New York: Springer-Verlag.

Farrington David P. and Rolf Loeber (2000). *Epidemiology of Juvenile Violence*. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 9(4):733-748.

Hawkins J. David, Herrenkohl, Todd I., Farrington, David P., Brewer, Devon, Richard F. Catalano, Tracy W. Harachi and Lynn Cothrens (2000). *Predictors of Youth Violence*. OJJDP Juvenile Justice Bulletin, U.S. Department of Justice.

Moffitt, Terrie E. (1993). *Adolescence-limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy*. *Psychological Review* 100(4):674-701.

I. Környezetfejlesztés

A környezetbiztonság és annak fejlesztése magába foglalja a bűnmegelőzés szituációs és építészeti eszközein túl a formális kontroll, a közösségi bűnmegelőzés téziseit is. Ez a beavatkozási terület a közösségi és a szituációs bűnmegelőzés elvi háttéréből kiindulva a bűnalkalmak csökkentését tűzi ki célul. Ezen eszközök jellemzően nem fordítanak figyelmet a bűnözést gerjesztő és újratermelő folyamatok kezelésére, sokkal inkább védekezési, megelőzési segítséget, gyors és látványos megoldásokat kínálnak.

A közbiztonság – a modern európai felfogás szerint – olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei és a vállalkozói szektor nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki. A jogsértések visszaszorítása osztársadalmi igény és feladat, amelyben az állami is civil szervezeteknek, szervezeteknek az összefogására van szükség.

A kriminológiai szakirodalom szerint a sértetté válásban többek között jelentős szerepe van a lakóhelynek is, a bűnözés elsősorban a városokhoz, kiemelten nagyvárosokhoz kötődő jelenség. Ahogyan a nyugat-európai országok többségében, nálunk is a fővárosban a legmagasabb a bűncselekmények száma, ezáltal Budapest bűnügyi szempontból a lakosság arányát meghaladó mértékben veszélyeztetett. Egy település közbiztonsági helyzete a helyi problémák összességéből tevődik össze, ezért kezelése és a jogsértések megelőzése hatékonyan helyi összefogással valósulhat meg.

Az épített környezet fejlesztése

Az építészeti bűnmegelőzés alap gondolata, hogy **az épített környezet megfelelő tervezésével és a közösségi kontroll növelésével** csökkenteni lehet a bűnalkalmak számát. Az építészeti bűnmegelőzés a természetes felügyelet, a jogosultság természetes szabályozása, a birtokviszony jelzése, valamint a fenntartás és karbantartás első generációs alapelvei köré csoportosul.

A természetes felügyelet vagy más néven közösségi kontroll azt jelenti, hogy egy adott területet az arra járók a jogszerű használat során szemmel tartanak, ezzel megakadályozva, hogy az illetéktelen személyek azt nem rendeltetésszerűen használják. A jogosultság természetes szabályozása azzal csökkenti a bűnalkalmak lehetőségét, hogy megnehezíti, illetve az elkövető számára kockázatosabbá teszi az adott területre való behatolást. A birtokviszony jelzésével megerősíthető a tulajdonos felelősségérzete, ugyanis az emberek ösztönösen védik a saját területüket. Az épített környezet fenntartása és karbantartása (pl. közvilágítás, karbantartott park) meghatározza az adott területen élők életminőségét, segíti a tulajdonosi felelősségérzet megerősödését, és csökkenti a rendellenes területhasználatot.

Az első generációs alapelveket kiegészítik második generációs alapelvek (kapacitás-küszöb, emberi lépték, szociális kohézió, társadalmi kapcsolatok, közösségi kultúra), amelyek nem közvetlenül a fizikai környezet megváltoztatását tűzik ki célul, hanem sokkal inkább a közösség formálását. Ebben a megközelítésben kiemelten fontos a szociális kohézió erősítése.

Vagyonvédelem

A polgárok tulajdonának biztosítása közhatalmi eszközökkel az állam egyik alapvető feladata, ugyanakkor a tulajdon megvédése kizárólag közhatalmi eszközökkel nem biztosítható. A vagyonvédelem fontosságára a statisztikai adatok irányítják rá a figyelmet, hiszen a regisztrált bűncselekmények közel 50%-át a vagyon elleni deliktumok teszik ki. Ezek azok a jogsértések, amelyek a lakosság szubjektív biztonságérzetét leginkább befolyásolják, ezért visszaszorításuk kiemelten fontos.

A vagyonvédelem célja, hogy vagyonvédelmi eszköztár és prevenció szemlélet átadásával tudatos egyéneket neveljen, akik tudják, hogy hogyan, milyen módszerekkel és szemlélettel védjék meg vagyontárgyaikat, és ezt a tudásukat meg is tudják osztani másokkal, elősegítve ezzel a vagyon elleni bűncselekmények számának csökkenését.

Szezonális bűncselekmények megelőzése

A szezonális bűncselekmények kapcsolódnak a vagyonvédelemhez, hisz a belföldi és a külföldi turisták a turisztikai szezonban a felkapott üdülőhelyeken fokozott veszélynek vannak kitéve. Ez a veszély abból fakad, hogy meghatározott időszakokban (például nyáron) körülhatárolt helyeken (például fesztiválokon, vásárokon, strandokon és nyaralóhelyeken) sok ember fordul meg, gyakoribbak az emberek közötti interakciók, kölcsönhatások, ami több konfliktust és lehetőséget szül az áldozattá válás szempontjából.

II. Edukáció

A beavatkozási terület célja a prevenció szemlélet átadása, a gyermekek életében felmerülő kockázati tényezők mérséklése és protektív tényezők erősítése révén a reziliencia növelése, a gyermekek, a szülők és a szakemberek kompetenciáinak fejlesztése. Ebből adóan e prioritásban szerepelnek a gyermek- és ifjúságvédelem, a komplex családvédelem, az elkövetővé és áldozattá válás megelőzése és a szakemberképzés területei.

Gyermek- és ifjúságvédelem, komplex családvédelem

A gyermek- és ifjúságvédelem, a fiatalok nevelése, a szülői kompetenciák erősítése, ezáltal a család védelmi funkciójának erősítése az egész társadalom és az állam egyik legfontosabb feladata.

A gyermek- és ifjúságvédelem területén elsődlegesen fontos szerepet játszanak az úgynevezett nevelési és kulturális szinterek, amelyeknek elengedhetetlen szerepe van a fiatalok védelmében, a védelmi mechanizmusaik kialakításában, az erkölcsi normák közvetítésében, a jogkövető magatartás kialakításában. Ezek a család, a nevelési-oktatási intézmények és a hasznos szabadidő-eltöltés szinterei.

A bűnelkövetők életében az ún. kockázati tényezők szignifikánsan nagyobb gyakorisággal jelennek meg a nem bűnelkövető egyénekhez képest. A kockázati tényező tehát egy indikátor, amely előre jelezni hivatott, hogy az egyén bűnelkövetés szempontjánál veszélyeztetettebb, mint más. A kockázati tényezőket nem lehet determináló okként értelmezni, a rizikótényező és a bűnelkövetés közötti kapcsolat valószínűségi és nem determinisztikus. Mégis, e tudás birtokában képessé válhatunk a bűnelkövetés valószínűségét jelző életkörülményeket és egyéni jellemzőket idejekorán észlelni, és a szakszerű, korai beavatkozást alkalmazva megszüntetni.

Kockázati tényezők	Individuális	<ul style="list-style-type: none"> • agresszivitás • hiperaktivitás, impulzivitás • problémás (antiszociális) viselkedés • erőszakos viselkedés korai kezdete • kábítószer-használat 	<ul style="list-style-type: none"> • egészségügyi, testi problémák • alacsony intelligencia • koncentrációs zavar • kognitív készségek gyengesége • korábbi áldozati tapasztalat
	Családi	<ul style="list-style-type: none"> • antiszociális szülők • gyenge szülő-gyermek kapcsolat • túl kemény, túl engedékeny nevelés • következtelen nevelés • felbomlott család • szülőktől való elválasztás • bántalmazó, illetve elhanyagoló szülő • elégtelen felügyelet • családi konfliktus 	<ul style="list-style-type: none"> • gyermekgondozási ismeretek hiánya • családon belüli erőszak • korai terhesség • terhesség alatti szerhasználat • bűnelkövető vagy szerhasználó családtag • szeretetlenség családi környezet • perinatális²⁶ komplikációk
	Iskolai	<ul style="list-style-type: none"> • alacsony kötődés • gyenge teljesítmény, iskolai kudarc • koncentrációs problémák • gyakori hiányzás, iskolakerülés 	<ul style="list-style-type: none"> • korai kilépés az oktatási rendszerből • iskolai erőszak • gyakori iskolaváltás
	Kortárs csoport	<ul style="list-style-type: none"> • gyenge társas kapcsolatok • antiszociális illetve bűnelkövető társak • bandatagság 	
	Szocio-ökonómiai	<ul style="list-style-type: none"> • alacsony szocio-ökonómiai státusz • szegénység • kriminális minta a szomszédságban • kábítószer-fogyasztás a környéken • környék dezorganizáltsága • egyszülős családok magas aránya 	<ul style="list-style-type: none"> • nagy lakóhelyi fluktuáció • rossz lakhatási körülmények • bizonytalan foglalkoztatottság • lőfegyverek és bandák elérhetősége • erőszaknak, faji előítéletességnek való kitétség

2. táblázat A bűnelkövető válás kockázati tényezői. Forrás: Shader 2003; Farrington 1994, 1989; Farrington és Loeber 2000; Hawkins et al 2000; Balogh 2018; Marvin et al 1972; Csemáné 2009, 2014; Herrenkohl et al 2000; Bakes és Mednick 1984; Moffit 1987

A kockázati tényezők felismerésében és kezelésében, valamint a protektív tényezők erősítésében kiemelkedő szerepe van a gyermekvédelmi jelzőrendszernek.

A kockázati tényezők és a gyermekvédelem számára irányadó veszélyeztetettség kifejezés számos ponton átfedést mutatnak, melyből adódóan azon problémák, melyeket a jelzőrendszer a gyermekvédelem által kezelendőnek minősít, a bűnelkövetővé válás kockázati tényezői is.

Mindezek következtében elengedhetetlenül fontos egy hatékonyan működő jelzőrendszer, amely képes idejekorán észlelni a gyermek veszélyeztetettségét, csökkentve ezáltal a bűnelkövetés felé sodródó és az áldozattá váló fiatalok számát. Emellett a kockázati tényezők a gyermek életének különböző területein jelentkezhetnek, melyek – ebből adódóan – más és más szakember kompetenciájába tartoznak. Ezért a gyermek- és ifjúságvédelem, és így a korai beavatkozás, tekintetében az egyik legfontosabb, hogy a szuverén szakmák együttműködve, komplexen tekintsenek egy gyermek életére, és egymás tevékenységét kiegészítve végezzék munkájukat.

Az oktatási és nevelési intézményeknek, mint másodlagos szocializációs szinteknek kiemelkedő szerepe van a fiatalok készség- és kompetenciafejlesztésében, értékrendjének formálásában és tudásának fejlesztésében. A nevelési-oktatási intézmény azonban nemcsak a bűnmegelőzési információk célba juttatásának az egyik szintere, hanem számos bűncselekmény elkövetési helyszíne (iskolai zaklatás, iskolai erőszak), illetve egyes bűncselekmények kialakulásának oksági tényezői is visszavezetnek az iskolába (például önbíráskodás, rablás).

²⁶ Születés időszaka körüli idő.

Éppen ezért a nevelési-oktatási intézményekben folyó bűnmegelőzésnek kettős célja van: az áldozattá válás megelőzése mellett az elkövetővé válás megelőzését is magában foglalja.

A gyermekek és fiatalok kiemelt kockázatu csoportot képeznek bűnmegelőzési szempontból, hiszen hiszékenyséjük, bizalmuk, óvatlanságuk és csekély testi erejük miatt kiváló célpontjai egy-egy bűncselekménynek. A fiatalok a kortárs csoport nyomására hajlamosak olyan cselekmények gyakran csoportos elkövetésére, amelynek következményeivel nincsenek tisztában, és ez az információhiány az elkövetővé válásuknak kiemelkedő kockázatát jelenti. De ugyanez a kortárs csoport meg is óvhatja azokat, akik letérnek a kívánt útról. Éppen ezért a gyermek- és ifjúságvédelem intézkedéseinek kiemelten koncentrálnia kell ezen célcsoport igényeire és a kettős célzatú speciális prevenció programok kidolgozására és megvalósítására.

Áldozattá válás megelőzése

A kriminálpolitika napjainkra már felismerte, hogy az elkövetők alapvető emberi jogainak betartása mellett az áldozatok jogait is védeni kell. Az állam áldozatpolitikai feladatai egyrészt az állami büntetőhatalom monopóliumból, másrészt a bűnmegelőzés alapjogi céljából és az állam azon kötelezettségéből erednek, mely szerint az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelezettsége. Az állam alapjogvédelmi kötelezettsége magában foglalja, hogy pozitív intézkedésekkel gondoskodik az érvényesülésükhöz szükséges feltételek kialakításáról. Napjaink kriminálpolitikájának éppen ezért kiemelt feladata a bűnözés okozta káros hatások csökkentése és a bűncselekményeket elszenvedő személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmeinek enyhítése, amellyel az állam kifejezésre juttatja, hogy a társadalom, a közösség szolidáris az áldozatokkal. Az áldozatsegítés során nem szabad szem elől téveszteni a prevenció vonatkozásokat sem. A vizsgálatok és felmérések ugyanis egybehangzóan azt jelzik, hogy aki bűncselekmény áldozatává vált, a jövőben nagyobb eséllyel lesz újabb, azonos vagy más típusú bűncselekmény áldozata, mint az, aki még nem volt sértett. A jól működő áldozatpolitika nemcsak a bűncselekmények áldozatai számára jár előnyökkel, a társadalom egész számára is hasznos, hiszen általa hosszú távon csökkenhet a bűnözésre, az egészségügyi és a szociális ellátórendszerre fordított kiadások összege, az áldozattá válás kockázata, nőhet a feljelentési hajlandóság, javulhat az igazságszolgáltatás működésének hatékonysága.

Ahogy az a kriminálstatisztikai adatok bemutatása során szóba került, az áldozattá válás nem és kor szerinti megoszlása állandóságot mutat az elmúlt évek során. Az adatok alapján bűncselekmény áldozatává szinte bárki válhat, azonban fontos látni, hogy a különböző típusú bűncselekmények erősen befolyásolják, hogy kiből lesz potenciális áldozat (például gyermekekoriak sérelmére elkövetett bűncselekmények). Másfelől bizonyos társadalmi és korcsoportok sérülékenyebbek fizikai sajátosságaik, információik hiányosságai vagy egyéb jellemzőik miatt.

A Stratégia kiemelten fontosnak tartja, hogy ezen csoportok esetében a sajátosságaik figyelembevétele mellett dolgozzon ki és valósítson meg megfelelő beavatkozásokat az áldozattá válás megelőzése érdekében.

Az áldozattá válás megelőzése a társadalom minden tagját érinti, azonban a következőkben kifejtésre kerülő célcsoportok több szempontból is kiemelt jelentőségűek a bűnmegelőzés számára.

A gyermekvédelem által a veszélyeztetettnek tekintett gyermekek esetén ugyancsak fontos az áldozattá válás megelőzése, különösen igaz az állami nevelésbe vett gyermekek esetében, hiszen a szülőktől való távolság, a szeretet és kötődés iránti vágy miatt potenciális áldozatok például az emberkereskedelem számára.

Ezen korcsoportra az átlagnál jellemzőbb a határok feszegetése, a kockázatkereső magatartás, valamint a kortárs csoport növekedett befolyása.

Időskorúak

Az időskorúak (65 év feletti) célcsoportja ugyancsak több szempontból is sérülékenynek tekinthető. Ez a korosztály fizikai jellemzőikből és digitális kompetenciáikból adódóan könnyebb célpontot jelenthetnek a bűnelkövetők számára (például online bankkártyás, romantikus csalások).

Növelheti az áldozattá válás valószínűségét az elszigeteltség, amelyből fakadóan az idősek jobban vágnak a társas kapcsolatokra, amit a bűnelkövetők könnyen kihasználhatnak. A bűnelkövetők ezt kihasználva követik el az ún. „unokázós” csalásokat, mely során az időskorú éjszakai órákban felhívják, és családtagjával (általában az unokájával) kapcsolatos balesetre vagy tragédiára hivatkozva pénzt csalnak ki tőle.

A statisztikai adatok alapján az időskorúak sérelmére leggyakrabban olyan személyek követnek el bűncselekményt, akikkel csupán alkalmi kapcsolatban álltak. Gyanútlanosságuk lehetőséget teremt az elkövetők számára, hogy például magukat közműszolgáltatók, hivatalos személyek munkatársának kiadva lopást kövessenek el.

Fogyatékossgal élők

A fogyatékossgal élők is kiszolgáltatottak a fogyatékossguk mértéke és jellege szerint, mely az önálló életvitel lehetőségét is korlátozhatja. Emiatt nem lehet tipizálni azokat a bűncselekményeket, amelyeknek az áldozataivá válhatnak.

Esetükben az áldozattá válás megelőzését két irányból lehet megközelíteni. Egyrészt a társadalom tagjainak közös felelőssége a fokozott védelmük elősegítése, másrészt erősíteni kell azokat a kompetenciákat, amelyek az áldozattá válással szembeni védelemet erősítik. Ezek lehetnek: a kockázat felismerő képesség, a tudatos interakciók fejlesztése (utcán, lakókörnyezetben és interneten egyaránt), a kritikus szituációk elkerüléséhez és

megoldásához szükséges konkrét viselkedési panelek elsajátítása, illetve a felelősségtudat fejlesztése (önmagukkal és a csoporttal szemben).

Generációs különbségek kezelése

Az infokommunikációs környezet változásának gyorsasága az elmúlt években felerősödött. A generációs szakadékok ezáltal egyre nagyobbra nőtt a „digitális nemzedékek” és az „offline generációk” között. Az Alfa és a Z generáció²⁷ az infotechnológia és az internet természetességébe született, ezért számukra ez a világ nélkülözhetetlen része.

Az infokommunikációs környezet (online jelenlét lehetősége, közösségi hálózatok, azonnali visszajelzések, felhő szolgáltatások, multimédiás információk, hipertext, MMO RPG²⁸, Learning by doing²⁹, a fogyasztói társadalom) és az ebből fakadó lehetőségek következtében gyökeresen megváltozott a fiatalok gondolkodása, érzelmi állapota, megküzdési stratégiája, szocializációja.

A virtuális térben megszülető „világokban”, közösségekben is működnek a szocializációs hatások, hasonlóan az offline közösségekhez, így egy megsokszorozódott, eltérő szabályokkal, elvárásokkal működő „multiverzum” jön létre a felhasználók körül. A virtuális világban működő normaváltások nemcsak soha nem látott szabadságot eredményeztek, hanem a kontrollnélküliség demoralizáló hatása is érvényesül.

Az értékrendi és információ-feldolgozásbeli különbségek megnehezítik a megelőző generációkkal történő kommunikációt és együttműködést. Érzékelhető ez a jelenség a családi közegben is, de még erőteljesebben mutatkozik meg az oktatásban. A felnőtt generációk infotechnikai fejlődéstől való elzárkózása azt eredményezheti, hogy a fiatalok magukra maradnak egy olyan közegben, ahol számtalan veszély leselkedik rájuk.

A helyzetet tovább nehezíti, hogy nem áll rendelkezésre elegendő kutatás a témában, a szakmai fórumok próbálják követni a változásokat, de mire egy kutatás és annak értékelése megvalósul, már újabb trendek keletkeznek. Egyetlen év alatt is számtalan új veszélyforrás jelenik meg.

A hypertext³⁰ – mint azonnal elérhető „világkönyvtár” – globalitása szintén hozzájárul a „Learning by doing”, próbaszerencse alapú tanulási formák alkalmazásához, valamint a nem lineáris információ-feldolgozáshoz. Az ezzel párhuzamosan jelentkező információfelesleg megnehezíti a fiatalok eligazodását a világban, hiszen ma már tudatában vannak annak, hogy az információk egy része hamis, azt viszont még nem tudják, hogy milyen módszerekkel határozzák meg azt, hogy mi az igaz. Azt is nehezen tudják megállapítani, hogy a számtalan információ közül melyik a fontos, melyikre kell valóban odafigyelni.

A folyamatos online kommunikáció, a társas támasz állandósult, de – látszólagos – jelenléte azt a hamis érzést kelti, hogy a fiatal soha nincs egyedül. Ez egyrészt teher, hiszen úgy érezheti, folyamatosan teljesítenie kell, meg kell felelni az elvárásoknak. Másrészt olyan függést alakíthat ki, hogy ha akár néhány órára leszakad a közösségi hálózatokról, akkor akár testi tünetei is lehetnek. Egyre gyakoribbá válik, hogy a szülők tehetetlennek érzik magukat a gyermek „képernyőfüggése” miatt, mert valóban függőként viselkedik, ha elveszik tőle a kapcsolódáshoz szükséges eszközt: kiborulhat, ordíthat, agresszívvé válhat. A FoMO (Fear of Missing Out) jelensége azt a félelmet jelenti, ami abból fakad, hogy kimaradunk valami fontos dologból, vagy nem kapunk meg nélkülözhetetlen információkat. Az Alfa generáció tagjainál megfigyelhető az is, hogy saját életük bemutatása elemi igényükké vált, új típusú tartalmakat hoznak létre. Számtalan negatív változás érhető tetten a fenti hatások eredményeként: az azonnali szükséglet-kielégítés igénye, a türelmetlenség, a bizonytalanság, az alacsony EQ, figyelemproblémák és felületesség egyaránt lehetnek következményei annak az infokommunikációs környezetnek, amely a fiatalokat körülveszi. A digitális térből érkező ingeráradat túlterheli az idegrendszert, amellyel szemben a valóság történései ingersegénynek bizonyulnak. A megfelelő megküzdési mechanizmusok nélküli felhasználóknak állandó frusztrációt jelent a sok esetben nem is definiált szükségleteik kielégítetlensége. Ez a bennük tomboló feszültség ösztönös módon kerül pillanatnyi feloldásra, melynek leggyakoribb kifejeződése az agresszív viselkedés.

A fiatalok társas térben való sikeres működését nehezíti, hogy serdülőkorban az agyi struktúrák átrendeződése miatt nehézségeket tapasztalnak a mentalizáció terén, amely segítené megérteni a viselkedések hátterében meghúzódó célokat, érzelmeket, szükségleteket az intra- és interperszonális viszonylatokban.³¹

Az internet multiverzumának szociális tereiben önmagukkal és másokkal szemben is irreális elvárások, követelések, képzetek alakulhatnak ki, valamint megélhetik tetteik következmények nélküliségét, ami erkölcsi érzéküket is torzíthatja, így nem alakul ki a felelősségtudat.

---

²⁷ Veterán generáció	1925-1945
Baby-boom	1946-1964
X-generáció	1965-1979 a hírnök-nemzedék, az átmeneti generáció
Y-generáció	1980-1995 digitális nemzedék első hulláma
Z-generáció	1996-2009
Alfa generáció	2010-től

Komár Zita (2018). RE-, de- és intergeneráció. Kortárs 62. évf. 4. sz.

²⁸ Massively Multiplayer Online Role-Playing Game (nagyon sok szereplős online szerepjáték)

²⁹ Tapasztalati tanulás

³⁰ Adatbázis, amelynek részei össze vannak kapcsolva bizonyos logika alapján, és így az adatbázis egészében ugrálni lehet.

³¹ Peter Fonagy és Mary Target (1998). A kötődés és a reflektív funkció szerepe a szelf fejlődésében, *Thalassa*, 1: 5-43

Suparna Choudhury, Sarah-Jayne Blakemore, and Tony Charman (2006). Social cognitive development during adolescence, *Social Cognitive and affective Neuroscience*, 1(3): 165-164

A közösséghez tartozás és a társas kapcsolatok igényére látszólagos megoldást kínálnak számukra az online kapcsolatok, ahol megélhetik a valahová tartozás élményét, sikeresnek élhetik meg az ott kialakuló kapcsolataikat. Ezekben lehetőségük van felvenni olyan „identitást”, amely látszólag, rövid ideig növelheti az önbecsülésüket, önértékelésüket. Így fordulhat elő, hogy szociális kapcsolatnak, barátságának értelmezhetnek egy vadidegennel való online kapcsolatot. Az influencerek követése is a valós kapcsolat illúzióját kelti; a követő látja a követett személy életét, akár egész napját is élő közvetítésben, akár még kommunikálhat is vele. Ennek hatására alakul ki a paraszociális kapcsolódás, kötődés. A paraszociális kapcsolat³² az internet előtt is ismert fogalom volt, egy példaképhez (sportoló, művész, sztár) való egyoldalú kötődés addig nem jelent veszélyt, amíg a fiatal el tudja különíteni a valóságos kapcsolataitól. Ez azonban az influencerek esetében – a folyamatos „jelenlét” és a magánélet határainak elmosódása miatt – nem mindig sikerül.

A valós és virtuális tér közti határvonal elmosódása, a két világ keveredése egyre nehezebb helyzetet teremt, hiszen a technikai fejlődés újabb és újabb lehetőségeket kínál a virtuális térben való működésre. Mindezek következtében az életben még tapasztalatlan felhasználók egyre kevésbé tudják elválasztani az online tér történéseit a realitástól.

A fenti hatások eredményeként a szocializáció színtere áttér a digitális közegbe, ahol nem a szülők és a felnőttek közvetítik az egyetemleges értékeket, normákat, hanem a marketing célok, a kortársak és az influencerek határozzák meg az éppen aktuális „értéktrendeket” a közösségi médián keresztül. Az anonimitás, a megtapasztalt „következmények nélküiség” lehetőséget ad a fiataloknak (és nem csak nekik), hogy felvett identitásokkal, alteregókkal kapcsolódjanak a szociális közegekbe. Különösen veszélyes ez abban az életszakaszban, amikor még kialakulóban van személyiségük, amikor önértékelésük és énképük instabil.

A gyermekek a nemiséggel, a felnőtt szexualitással túlságosan korai életkorban találkoznak, amikor még érzelmi, értelmi és mentális téren sem készek ennek befogadására és megfelelő kezelésére. A közösségi oldalak túlszexualizált tartalmai is elősegítik, hogy a szexuális identitás keresése már nagyon fiatal korban kiemelt szerepet kapjon. Hiteles források, tapasztalat híján normálisnak látják az eléjük táruló haszonszerzési célú vagy deviáns szexuális viselkedésmódokat. Éppen ezért kiemelten fontos a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen irányuló prevenció, beleértve a szexuális bűnelkövetők elkövetővé válásának csökkenését célzó programokat, a gyermekek tudatos internethasználatának támogatását, a megfelelő szexedukációt, a gyermekek egészséges énképének kialakítását elősegítő kompetenciafejlesztést és ismeretátadást, valamint a segítségkérés lehetőségének tudatosítását.

A fentiekben felvázolt jelenségek is megerősítik azt a nézőpontot, miszerint az internet talán egyik legnagyobb veszélye, hogy a fogyasztói társadalom által diktált trendekhez igazodva, az információéhséget táplálva, az emberek ingerküszöbét megemelve természetessé, hétköznappivá, elfogadottá, „normálissá” vagy akár értékévé, pozitív, társadalmilag kívánatosná válnak olyan deviáns szociális interakciók, viselkedésmódok, szubkultúrák, amelyek ezáltal beépülnek a fiatalok fejlődő személyiségébe, és meghatározzák további szocializációjukat, normarendszerüket és értékrendjüket. A felnőtt társadalom felelőssége, hogy a felnövekvő generáció olyan mintákat, példákat találjon és kövessen, amelyek lehetővé teszik a társadalmi együttéléshez szükséges normarendszer kialakulását.

A generációk különbségei a viselkedést befolyásoló hatások megértésével sikeresen áthidalhatók, megtalálhatóak azok a kapcsolódási pontok, amelyek összekötnek bennünket. Az Alfa és a Z generáció nevelésében elengedhetetlen az erőszakmentes kommunikáció, az őszinte, közvetlen, figyelmes, tiszteletre és együttműködésre építő munka. A felnőtt társadalom feladata, hogy mintát adjon a mindenkori felnövekvő generációknak. Amennyiben a fiatal számára van olyan felnőtt, aki fontos, aki hiteles, és aki mellett biztonságban, szeretve érzi magát, akkor ez a felnőtt a kapcsolódás iránti szükséglet kielégítésén keresztül képes megváltoztatni a hozzáállását számos területen.

Minden fiatal számára alapszükséglet, hogy legyen egy olyan referenciaszemély a környezetében, aki mintaként szolgálhat, és akivel minőségi időt tölthet, aki megtartó szociális kapcsolatként funkcionál az életében.

Az elkövetővé válás megelőzése

Az elkövetővé válás oksága rendkívül komplex folyamat, melyben egyaránt szerepe van a biológiai, pszichológiai és szociológiai tényezőknek. A bűnelkövetővé válást, mint folyamatot tekintve fontos, hogy a beavatkozás minél korábbi életszakaszban következzen be. A fejlődéskriminológia alaptételei szerint az elkövetett bűncselekményeknek mindig van előzményük valamilyen korai antiszociális magatartás formájában. (Isd. bővebben gyermek- és ifjúságvédelem).

A fogvatartottak szociális körülményei, iskolai végzettsége és szakképzettsége kedvezőtlenebbek az átlagpopulációhoz képest, ezért a büntetés-végrehajtás során kiemelten fontos a készség és kompetenciafejlesztés. A megoldásfókuszú, valamint a művészetterápiás, drámapedagógiai és kreatív programok (például megoldásfókusz a reintegrációban, jobb agyféltekés rajzolás, börtönszínház stb.) valamint a különböző személyiség- és kompetenciafejlesztő módszerek segítségével a fogvatartottak személyisége, személyes kompetenciái, szociális képességei, empátiája, toleranciája, önbecsülése fejleszthető. Ezekkel a foglalkozásokkal nemcsak a szabadulást követő életre lehet felkészíteni a fogvatartottakat, de a büntetés-végrehajtási intézetben

³² Donald Horton & R. Richard Wohl (1956). Mass Communication and Para-Social Interaction. Psychiatry Interpersonal and Biological Processes, Vol. 19, Issue 3.

belüli értelmes szabadidő eltöltés jelentősen képes csökkenteni a büntetés-végrehajtási intézeten belül elkövetett bűncselekmények számát.

A bűnismétlési kockázatok szempontjából a munka, a lakhatás és a szociális kapcsolatok hármasa meghatározó a szabadultakra nézve, ezért a reintegrációs programok jelentős része ezen tényezők erősítésére irányul. Emellett kiemelten fontos szerepet töltenek be a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők, akik aktív szerepet vállalnak az elítéltek szabadulásra történő felkészítésében, valamint szabadulás után segítik a fogvatartottat a társadalomba való visszaailleszkedésükben.

Az elkövetővé és áldozattá válás okai és folyamata szorosan összefonódik, ezért a bűnmegelőzési célú beavatkozások szükségszerűen hatnak mindkettőre. A Stratégia kiemelten fontosnak tekinti a társadalom tagjainak érzékenyítését, szemléletformálását és kompetenciáinak fejlesztését, hiszen ezen eszközök segítségével növelhető az egyének áldozattá és elkövetővé válással szembeni képessége.

Szakemberképzés

A prevenció tevékenység a XXI. században már messze túlmutat a pusztán információátadáson. Kiemelten fontos, hogy a gyermekekkel, idősekkel, áldozatokkal és fogvatartottakkal foglalkozó szakemberek az információon túl újszerű, a generáció vagy a célközönség igényeihez és sajátosságaihoz igazodó oktatási és kommunikációs kompetenciákkal rendelkezzenek, amelyek képesek az áldozattá és bűnelkövetővé válással szembeni védettség erősítésére.

A hagyományos, frontális oktatás a gyermekek esetében sem eredményes, hiszen generációs sajátosságaikból adódóan otthonosan mozognak a digitális világban, jellemzően nehezen leköthető a figyelmük, egyszerre több tevékenységet is végeznek. Ezzel ellentétben az élményalapú, tapasztalati és interaktív foglalkozások sokkal tovább képesek fenntartani a fiatalok érdeklődését, és az információátadáson túl a készségeiket is fejlesztik.

Megújuló tudásbázis és módszertani eszköztár kialakítása

A Stratégia továbbra is kiemelt figyelmet fordít a legújabb tudományos eredményekre és a jó bűnmegelőzési gyakorlatokra, amely gyors és eredményes reagálást tesz lehetővé a folyamatosan változó világ újabb és újabb kihívásaira. A bűnmegelőzés elvi megalapozása érdekében empirikus vizsgálatokat kell folytatni a bűnözés új trendjeinek megismerése érdekében, valamint egyes – kiemelt fontosságú – elkövetői vagy áldozati csoportok, bűncselekménytípusok esetében felmerülő kulcskérdések megválaszolása érdekében.

A módszertani eszköztár felépítése során fontos szempont, hogy az abban szereplő programok online és offline módon egyaránt kivitelezhetőek legyenek mind az előzmények (koronavírus járvány), mind pedig a folyamatosan fejlődő digitalizáció miatt.

A bűnmegelőzési szakma számára kulcsfontosságú a Bűn- és Balesetmegelőzési Oktatóközpont létrehozása, amely hozzájárul a gyermekek és családok biztonságtudatosságának, az elkövetővé és áldozattá válással kapcsolatos rezilienciájának növeléséhez.

III. Horizontális intézkedések

A horizontális intézkedések komplex, pilléreken átnyúló beavatkozásokat foglalnak magukba, amelyek egyszerre kívánják megcélozni a bűnelkövetés mindhárom aspektusát, az elkövetőt, az áldozatot és a bűnalkalmat.

Vármegyei Bűnmegelőzési Tanácsok kialakítása és működtetése

Hazánk régiói között jelentős különbségek vannak többek között gazdasági helyzet, munkalehetőségek és népesség szempontjából, ezért sokszor eltérő társadalmi és kriminalitási problémák kerülnek fókuszba. A vármegyei tanácsok révén lehetőség nyílik a bűnmegelőzésben részt vevő helyi szereplők hálózatának működtetésére, aktívabb, személyes interakcióval járó együttműködésének fejlesztésére, a közös problémadefiniálásra és a helyi adottságokat és sajátosságokat figyelembe vevő megoldások kidolgozására, ezért a vármegyei tanácsok kialakítása és működtetése a Stratégia fontos célkitűzése. A vármegyei tanácsok a helyben hangsúlyos kriminális problémák figyelembevételével kidolgozzák saját megyei stratégiájukat, a településeket települési stratégia kidolgozására ösztönzik, és az abban foglalt célkitűzéseket az éves munkaterveik mentén hajtják végre.

A bűnmegelőzés számára kiemelten fontos, hogy a vármegyei bűnmegelőzési tanácsok hálózata tovább bővüljön, lefedve az egész országot.

Bűnmegelőzési projektek

A prevenció célok elérését segítheti a bűnmegelőzési pályázatok támogatása. Ennek az egyik jó formája lehet a bűnmegelőzési ötletpályázat, hiszen a pályázatot benyújtó közösség/település ismeri leginkább a problémát és ő is tudja megfogalmazni a lehetséges válaszokat. A projektek támogatásának célja, hogy olyan bűnmegelőzési programok valósuljanak meg, amelyek képesek közvetlenül kezelni az adott közösségre vagy településre jellemző problémákat. A kezdeményezés további célja, hogy új, innovatív ötletek kerüljenek támogatásra, melyek eredményesen kezelnek egy helyi problémát és sikeres megvalósítás esetén adaptálhatók az ország más területeire.

Hatékony kommunikáció kialakítása

A kommunikáció kiemelten fontos terület, hiszen ezáltal nyílik lehetőség arra, hogy a szakemberek és a lakosság megismerje a bűnözés legújabb trendjeit és annak megelőzési lehetőségeit. Ebből adódóan továbbra is célként fogalmazódik meg a kommunikációs eszközök és csatornák fejlesztése, valamint újabb, aktualitásokhoz igazodó magas színvonalú kommunikációs és média tartalmak gyártása.

Az EUCPN nemzeti képvisellete

Az EUCPN tanácsát az elnök és a nemzeti képviselők alkotják, tevékenységét a végrehajtó bizottság készíti elő. A hálózat saját munkájának eredményét több formában is becsatornázhatja az EU döntéshozatali mechanizmusába, de ez elsősorban a hatáskörrel rendelkező tanácsi munkacsoporton keresztül valósul meg, illetve minden évben jelentést tesz tevékenységeiről az EU Bel- és Igazságügyi Tanácsának. Az EUCPN nemzeti képviselétét a BM a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Titkárságán keresztül látja el.

7. JÖVŐKÉP

A fejezetben megfogalmazásra kerülnek azon átfogó célok, amelyek a bűnmegelőzés beavatkozási területeitől függetlenül általános érvényűek, és melyekre a Stratégia teljes időtávja alatt kiemelt figyelmet kell fordítani. Az intézkedési tervekben megjelenő intézkedéseket kivétel nélkül ezen átfogó célok figyelembevételével szükséges kidolgozni és végrehajtani.

A bűnözési folyamatokat érdemben befolyásolni képes megközelítéseknek egyaránt figyelemmel kell lennie az áldozattá és bűnelkövetővé válás, illetve a bűnelkövetők ismételt bűnelkövetésének megelőzésére, továbbá a már áldozattá váltak megfelelő támogatására. Ezen belül különös figyelmet kell fordítani a sérülékeny társadalmi csoportokra.

7.1. Átfogó célok

A tárcákon átívelő szakmai feladatok közös megoldása: A bűnmegelőzés tárcákon és szakterületeken átívelő olyan szakpolitika, mely akkor tekinthető hatékonynak, ha valamennyi szakterület részt vesz a legjobb megoldási módszer feltárásában és megvalósításában. Nem elegendő, ha minden szakterület végzi a saját feladatait, hanem azokat szinergiába is kell állítani, hogy erősítsék egymást. Számos olyan feladat van, amelyek esetében érdemes a szaktárcáknak egymással egyeztetve közös megoldást találni.

A fogvatartotti edukációs életút megtervezése: Kulcsfontosságú, hogy már a bekerüléskor felmérésre kerüljenek a fogvatartott visszailleszkedéshez és munkavállaláshoz, a munkahely megtartásához és az erőszakmentes konfliktusmegoldáshoz szükséges kompetenciái, hiszen ezáltal válik láthatóvá, hogy a reintegrációs folyamatnak milyen hátrányokat célszerű korrigálnia. A reintegrációs folyamatnak a lehető legkorábban kell elkezdődnie annak érdekében, hogy a fogvatartottak kompetenciái a büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő alatt a lehető legnagyobb fejlődésen menjenek keresztül. A digitális fejlődés felgyorsulása miatt a rövid ideig tartó (akár egy-két éves) szabadságvesztés büntetések is jelentős hátrányt okoznak ezen kompetenciák tekintetében.

A vármegyei bűnmegelőzési tanácsok rendszerének fejlesztése: A lokalitás elvéből kiindulva (lsd. 2.2.) fontos célkitűzés a bűnmegelőzési hálózat bővítése, mely elősegíti, hogy kialakuljon és egyben megerősödjön a bűnmegelőzésben részt vevő szereplők közötti együttműködés és ezáltal a helyi problémákra helyi szinten szülessenek hatékony válaszok. A végső cél, hogy Magyarország minden vármegyéjében megalakuljon a helyi bűnmegelőzési tanács, ezáltal a területi és helyi sajátosságok figyelembevételével vármegyei szintű bűnmegelőzési stratégiák és intézkedési tervek készüljenek.

Az önkormányzatok bűnmegelőzési szemléletének fejlesztése: A vármegyei bűnmegelőzési tanácsok után a bűnmegelőzési hálózat következő fontos lépcsőfoka a települési önkormányzati szint. Az NBT tapasztalatai alapján a bűnmegelőzés szó hallatán a polgármesterek, képviselők és az önkormányzatokban dolgozók elsődlegesen a bűnüldözésre, az elkövetők elfogására, az iskolákban elrettentő előadások tartására, térfigyelő kamerák felszerelésére és működtetésére asszociálnak. Emiatt az NBT célul tűzte ki, hogy ösztönözze a településeket a saját bűnmegelőzési és közbiztonsági stratégiájuk megalkotására. A Baranya vármegyében elindított települési pilot program részeredményei és a munkában résztvevők egyöntetű véleménye alapján hasznos a települési bűnmegelőzésben érintett szereplőkkel közösen áttekinteni a bűnmegelőzés nyújtotta lehetőségeket és a problémafák célfává fordításával megalkotni a saját bűnmegelőzési stratégiát, kijelölni a legfontosabb bűnmegelőzési feladatokat, amelyeket intézkedési tervbe foglalva kell végrehajtani.

Az infokommunikációs változások által keltett társadalmi hatások nyomon követése és kezelése

Elengedhetetlen, hogy a fiatalokkal kapcsolatban lévő felnőttek lássák, hogy az interneten megvalósuló globalitás és sokszínűség nemcsak negatív hatással lehet a fejlődő személyiségre. A segítő viselkedés, a gyorsaság, a nyitottság, a rugalmasság és a kreativitás, a többoldalú terhelhetőség, az alkalmazkodóképesség, a gyakorlatiasság és a kísérletezés az Alfa és Z generáció számára természetes viselkedési mechanizmus. Mindez lehetőséget kínál arra, hogy ezekből kiindulva, a pozitív mintákat erősítve építsük meg a hidakat a generációk között. A kritikai gondolkodás fejlesztése, a döntéshozatalba történő bevonás, az interaktivitás, a gyakori visszajelzések, a problémamegoldás és tapasztalati tanulás, a kooperatív munka segíti a szükségleteikre és erősségeikre épülő fejlesztést. Ezáltal fejleszthető az érzelmi intelligencia és a reziliencia. Meg kell találnunk és

támogatnunk azokat a jellemzőket, amelyek stabilizálják és erősítik a személyiséget, segítik a pozitív énkép kialakulását, a társadalmi normákhoz való alkalmazkodást, a kiegyensúlyozott, boldog élet lehetőségét.

Mindez a felnőtt társadalom felelőssége, amelyhez elengedhetetlen a nyitottság, a tájékozódás a gyerekeket érdeklő és körülvevő virtuális valóságról, annak elfogadása. Szükséges a belső rálátás a fiatalokat körülvevő környezetre, az őket befolyásoló folyamatokra.

A legfontosabb segítség, amit nyújtani tudunk fiataljainknak az online világ megállíthatatlanul változó és kiszámíthatatlan környezetével szemben, az nem más, mint a biztonságos (offline) szocializációs környezet megteremtése.

A bűnmegelőzési potenciál tudatosítása a gyermekvédelemben: A gyermekvédelem kiemelt szerepet játszik a bűnmegelőzésben, hiszen a veszélyeztetettségi tényezők és a bűnelkövetővé válás kockázati tényezői számos párhuzamot mutatnak. Habár a gyermekvédelem fő fókuszában nem a bűnmegelőzés áll, tevékenysége – sok más pozitív hatás mellett – a bűnmegelőzés területén is jelentős.

A bűnelkövetés és más társadalmi devianciák közötti kapcsolat miatt minden olyan intézkedés, amely hozzájárul a gyermek későbbi testi, lelki jólétéhez, és az élete bármely területén jelentkező kockázati tényezők hatását mérsékli, az (számos más pozitív változás mellett) a bűnmegelőzés területén is prevenciókat ér el. Ahhoz, hogy a gyermekvédelemben tudatosabbá váljon a bűnmegelőzési potenciál, elengedhetetlen a bűnmegelőzés, valamint a gyermekvédelem számára irányadó jogszabályok közötti harmonizáció erősítése.

A bűnmegelőzés beemelése a szakemberképzésbe: A bűnmegelőzés – a partnerség elvéből kiindulva – több szereplő összehangolt működése esetén hatékony, amelyhez elengedhetetlen, hogy a prevencióban részt vevő szakemberek megkapják a témához szükséges ismereteket és szemléletet. Ennek leghatékonyabb módja, ha már a szakképzésük során elsajátítják a szakmájuk bűnmegelőzéshez kötődő aspektusait. Éppen ezért célkitűzés, hogy a témakör valamennyi bűnmegelőzéshez kötődő szakterület szakképzésének szerves részévé váljon, különösképpen a pedagógus, oktatói és szociális munkás, szociálpedagógus képzésekben.

Modern kommunikáció a bűnmegelőzésben: A bűnmegelőzési kommunikációnak egyre nagyobb szerepet kell vállalnia az emberek általános biztonságérzetének pozicionálásában és befolyásolásában. A terület kommunikációjának célja az önvédelmi mechanizmusok, a saját erőforrások mozgósítása, a biztonsággal kapcsolatos kompetenciák és pozitív attitűdök kialakítása. Nagyobb jelentőséget kell kapnia a célcsoportok pontos meghatározásának, a megfelelő üzeneteknek és tartalmaknak, a tömegkommunikációs csatornák megválasztásánál pedig a digitális felületek kínálta lehetőségek kiaknázásának. Elkerülhetlenné válik a jó minőségű és innovatív tartalomgyártás. A hatékony bűnmegelőzési kommunikáció kulcsa napjainkban az, hogy üzeneteivel nem elég megtalálnia a célcsoportjait, hanem el kell érnie, hogy az emberek egyre inkább önállóan keressék a korszerűen előállított megelőzési tartalmakat.

7.2. A bűnmegelőzést befolyásoló külső tényezőkből levezethető jövőkép

Szükséges kitérni azokra a társadalmi, gazdasági, szociális jellemzőkre, valamint közigazgatási sajátosságokra, amelyek jelentős mértékben befolyásolják a társadalomban vett bűnmegelőzés különböző aspektusait. Ezen külső körülmények megváltoztatására a bűnmegelőzési tevékenység közvetlen hatást nem képes gyakorolni, a felsorolt célok megvalósítása messze meghaladja a Stratégia kereteit és lehetőségeit. Megfogalmazásuk azonban több szempontból is fontos. Tudatosítani kell az adott célt elérni kívánó szervezetek számára, hogy tevékenységüknek bűnmegelőzési aspektusa is van; sikeres tevékenységük pedig kézzel fogható, adott esetben meghatározó jelentőségű hatást gyakorolhat a bűnmegelőzési környezetre, ebből adódóan magára a bűnmegelőzés egészére is. Emellett a bűnmegelőzési tevékenységet folytató szervezetek számára is kiemelten fontos, hogy tisztában legyenek a körülöttük zajló, a bűnmegelőzéshez valamilyen formában kapcsolódó folyamatokkal, és azzal, hogy közreműködésükkel, a hatásokra való tudatos ráerősítéssel maximalizálni tudják a pozitív hatásokat, valamint felkészülhessenek a negatív hatások kezelésére.

Az aktív bűnmegelőzési tevékenység bármilyen hatékony és kiterjedt, forrásokkal megfelelően ellátott, nem érhet el valódi sikereket a tág értelemben vett környezeti hatások megfelelő támogatásának hiányában.

Ezek a környezeti hatások kiterjednek az élet minden területére: megjelennek a családi és közösségi kapcsolatokban, az oktatásban és nevelésben, az államhoz és intézményeivel való viszonyukban és a normakövetési hajlandóságunkban. Kiterjed a szociális területre, a leszakadó rétegek támogatására és felzárkóztatására a társadalomban. Minden olyan területre, amely valamilyen formában növelheti vagy csökkentheti a bűnelkövetővé vagy áldozattá válás valószínűségét. A felsorolásra került környezeti hatások olyan általános célokhoz kapcsolódnak, amelyek közvetett vagy közvetlen módon hatást gyakorolnak a bűnmegelőzés problémakörére.

Társadalmi hatások

- az állampolgárok öngondoskodási képessége erősödik, felelősségérzete növekszik;
- a konfliktusok erőszakmentes feloldásának szemlélete növekszik a társadalomban;
- szélesedik a fiatalok szociális kapcsolatrendszere, nagyszámú összetartó, a kallódó fiatalokat megtartó közösség alakul ki;
- a helyi közösségépítő programok eredményeként erősödik a társadalmi összetartás, az informális kontroll;
- a kölcsönös segítségnyújtás eredményeként fokozódik a lakóközösségek önvédelme;

- erősödik a fiatalok önkontrollja, normakövetése és felelősségvállalása;
- az esetlegesen felmerülő alkohol- és drogp problémákat hatékonyan és időben kezelik;
- a korán megjelenő antiszociális viselkedést időben kezelik;
- növekszik a társadalmi szolidaritás, az áldozat felé irányuló empátia és támogatás, ezzel egyidejűleg csökken az áldozathibáztató attitűd a társadalomban;
- formálódik a társadalom szemlélete a bűnelkövetővé váltak reintegrációja tekintetében, növekszik az elfogadás és visszafogadás szándéka;
- a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében hatékonyan működik a másodlagos szocializációs színtér;
- elterjed a környezetvédelem és fenntarthatóság szemlélete a társadalomban;
- a szociális városrehabilitáció során a településrészek megújulása komplex szemlélet alapján történik;
- a fogvatartottak nagy száma szerez általános iskolai végzettséget, szakmát;
- a bűnelkövetők munkaerő-piacra történő be/visszalépése növekszik, képessé válnak a társadalom hasznos tagjává válni;
- a bűnelkövetők közösségbe történő integrációs esélye emelkedik;
- az áldozattá válás, a másodlagos és ismételt áldozattá válás kockázata csökken, az állampolgárok biztonságérzete növekszik;
- az áldozatsegítő támogatások ismertsége és hozzáférhetősége széleskörűvé válik;
- a verseny- és szabadidősport elterjedtsége nő, előtérbe kerül a „tiszta játék” elvének érvényesülése;
- a büntetés-végrehajtási intézetből kikerülő munkavállalási esélyei nőnek;
- az önkormányzatok rendelkeznek közbiztonsági és bűnmegelőzési stratégiával, amit rendszeresen a helyi viszonyokra reagálva frissítenek.

8. MONITORING

A monitoring feladata, hogy a Stratégiában meghatározott célokhoz rendelt intézkedések végrehajtásának megvalósulását a Stratégiában meghatározott alapelvekre és az intézkedési tervekben meghatározott indikátorokra tekintettel vizsgálja. A monitoring célja az előrehaladás vizsgálata mellett az, hogy feltárhassa, ha az egyes területeken a kitűzött célok elérése nem a meghatározott ütemezés szerint halad, vagy az eredeti célokkal ellentétes irányú folyamatok tapasztalhatóak.

A monitoring tevékenység alkalmával sor kerül a hazai és nemzetközi trendek, tendenciák nyomon követésére, a feladatok végrehajtásának és a források megfelelő hatékonyságú felhasználásának a vizsgálatára, valamint a bűnmegelőzési szereplők igényeinek, tapasztalatainak folyamatos megfigyelésére.

A Stratégiában foglalt feladatok megvalósulásáról az NBT évente beszámolót készít a rendészetért felelős miniszternek, aki kétfévente beszámol a Kormánynak az NBT működéséről.